

“YURTTA SULH, CİHANDA SULH”

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 269

*“YURTTA SULH, CİHANDA SULH”
ATATÜRKÇÜLÜĞÜN
BİR TEMEL İLKESİ*

ISBN: 978-605-9050-21-0

© Türkiye Barolar Birliği
Ekim 2014, Ankara

Tasarım
Türkiye Barolar Birliği Yayın İşleri
[Mehmet TAMER]

Türkiye Barolar Birliği
Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat – ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
www.barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokağı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

“YURTTA SULH, CİHANDA SULH”

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Prof. Dr. Hamza Eroğlu

Ekim 2014
ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	11

BÖLÜM I

GENEL OLARAK SULH VE HARP (BARIŞ VE SAVAŞ)	13
1) Genel Değerlendirme	15
2) Devletlerin Harp Yapma Yetkilerinin Sınırlandırılması ve Kaldırılması	18

BÖLÜM II

YURTTA SULH CİHANDA SULHUN ANLAM VE KAPSAMI	25
1. Yurtta Sulh ve Cihanda Sulhun Kelime Anlamı ..	27
2. “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” İlkesinin Hukuki Mahiyeti - Anayasa Hukuku Açısından Değerlendirilmesi.....	28
3.Yurtta Sulh, Cihanda Sulh İlkesinin Hukuki ve Siyasi Anlamı ve Muhtevası	31
a. Yurtta Sulh ve Cihanda Sulh İlkelerinin Karşılıklı Etkileşimi	31

b) Yurtta Sulh'un Anlamı.....	34
c) Cihanda Sulhun Anlamı.....	36
d) Yurtta Sulh, Cihanda Sulh'un İçeriği.....	37
e) Yurtta Sulh, Cihanda Sulh'un Değerlendirilmesi	40

BÖLÜM III

YURTTA SULH CİHANDA SULH İLKESİNİN KULLANIMI (İZLENEN POLİTİKA)	41
--	----

BÖLÜM IV

YURTTA SULH, CİHANDA SULH'UN UYGULAMA ALANI VE GELİŞME SÜRECİ.....	51
---	----

BÖLÜM V

BARIŞ POLİTİKASININ İŞİĞİNDE İÇ VE DIŞ POLİTİKADA GELİŞMELER	63
A. İÇ POLİTİKADA GELİŞMELER.....	65
1) Milli Mücadele Dönemi.....	65
2) Milli Mücadele Sonrası - Devrimler	70
a) Siyasi Alanda Yapılan Değişiklikler.....	71
b) Hukuk Alanında Yapılan Değişiklikler	73
c) Eğitim ve Kültür alanında Değişiklikler	74
d) Güzel Sanatlar	76

e) Toplumsal Yaşayışın Düzenlenmesi	78
f) Ekonomik ve Mali Alanda Gelişmeler	81
B. DIŞ POLİTİKADA GELİŞMELER	84

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME .....

95

EK BARIŞ ABİDESİ LOZAN BARIŞ

ANDLAŞMASI.....

115

A. Mudanya Ateşkes Anlaşması .....

115

B. Lozan Konferansı ve Lozan Barış Andlaşması ...

119

1. Lozan Barış Andlaşması ve Diğer Harp

Sonrası Barış Andlaşmaları .....

120

2. Lozan Barış Andlaşması ve Kapsamı .....

122

a) Sınır Meselesi.....

123

b) Azınlıklar.....

124

c) Kapitülasyonlar .....

125

d) Harp Tazminatı .....

125

e) Borçlar Meselesi .....

126

3.Lozan'da İmzalanan Diğer Önemli Andlaşmalar

ve Hükümleri.....

127

a) Lozan Boğazlar Sözleşmesi .....

127

b) Türk ve Rum Ahalinin Değiştirilmesine Dair

Sözleşme ve Protokol.....

128

4. Lozan Barış Andlaşması ve Kapitülasyonlar	128
a) Kapitülasyonun Anlamı ve Mahiyeti	129
b) Kapitülasyonların Tarihçesi	130
c) Kapitülasyonların Muhtevası.....	131
d) Kapitülasyonları Kaldırma Teşebbüsleri	134
e) Kurtuluş Savaşı ve Kapitülasyonların Kaldırılması	135
f) Kapitülasyonları Kaldırmanın Sonuçları	137
5. Lozan Barış Andlaşmasının Önemi	138
Prof. Dr. Hamza Eroğlu.....	143
Prof. Dr. Hamza Eroğlu'nun Önemli Yayınları	145

ÖNSÖZ

Çalışmaları ve yetiştirdiği öğrencileriyle unutulmaz bir ad olan Sayın Prof. Dr. Hamza Eroğlu'nun bilimsel alandaki yetkinliğini yansıtan yapıtları ilgilenenlerin beğenisini kazanmıştır. Milletvekili ve Danışma Meclisi üyesi olarak siyasal yaşamı da başarılarla geçmiştir. Türk Devrimi ve ATATÜRK İlkeleri konularındaki örnek duyarlık ve özeni, kültür yaşamımıza değerli ürünler kazandırmıştır. Seçkin kişiliği ve üstün nitelikleriyle Türkiye Aydınlanmasında özgün bir yeri vardır. Üretken zihin gücü en sağlıklı dayanağıdır.

Sağlık koşullarının olumsuzluğuna karşın araştırıp incelemeyi, okuyup değerlendirmeyi, yazarak yararlı olmayı hiç savsaklamamıştır. Şimdi okunacak çalışması, günümüz koşullarında özel önemi olan bir konudur. Mustafa Kemal Atatürk'ün özdeyiş içerikli ilkesinin yamsal önemi tüm ilgili yanlarıyla ortaya konulmaktadır. Bu konuda yapıtlarında değindiklerinin güncelleşmiş özeti sayılacak yeni çalışması, hepimize yönelik bir çağrıdır.

Yekta Güngör ÖZDEN

10 Ekim 2014 - Ankara

GİRİŞ

İsmet İnönü'nün anlatımı ile Atatürk, yüksek insani vasıfları ve meziyetleri olan yüce bir kişidir. Keza, Atatürk, devlet adamı olarak kendi saadetini milletin ve insanlığın saadetinde görmüştür.

İsmet İnönü'ne göre, "En büyük zaferleri kazandıktan sonra da Atatürk, ömrünü yalnız Türk milletinin haklarını insaniyete ezeli hizmetlerini ve tarihe hak ettiği meziyetlerini ispat etmekle geçirmiştir. Milletimizin büyüklüğüne, kudretine, faziletine, medeniyet istidadına ve mükellef olduğu insaniyet vazifesine sarılmaz itikadı vardı.¹

Atatürk insanlık ülküsünün takipçisidir. "İnsanlıkta mutluluk, insanoğullarının birbirine yaklaşması, insanların birbirini sevmesi, hepimizin temiz duygu ve düşüncelerini birleştirmesiyle olacaktır."²

¹ İsmet İnönü'nün mesajı için bkz. 22.10.1938 Ulus, Cumhuriyet ve Vatan Gazeteleri, Ayrıca Atatürkçülük, İkinci Kitap, Ankara, 1983, Genel Kurmay, s. 1-2

² Atatürk'ün söylediği bu söz için bkz. Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara, 2005, s. 455

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

“İnsanlık kavramı, vicdanlarımızı temizlemeye ve duygularımızı yüceltmeye yardım edecek kadar yükselmiştir”³ diyen Atatürk, insancıl ve barışçı bir ülkünün özlemi içindedir.

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu'na göre, “Atatürk, insancıl ve akılcıl düşüncesi nedeniyle ve içinde yaşadığı tarihsel olaylar nedeniyle barışı insanlık için mutluluk ve refah kaynağı olarak görmüştür.”⁴

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu, belirli özelliği insancılık ve akılcılık olan Atatürk'ü büyük bir hümanist olarak değerlendirmiştir.⁵

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, büyük bir hümanist olan Atatürk'ün dile getirdiği bir vecizedir (özdeyiştir), paroladır, bir politik düsturdur.

1961 ve 1982 Türk Anayasalarında yer almakla üstün bir hukuk kuralı olmuştur. Milletlerarası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresinin Eylül 2007 Ankara'daki Kongresinin de simgesi olan “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi, milletlerarası ilişkilerde huzur ve güvenlik sağlamayı amaç edinmiştir.

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” sözcüğünü, özdeyişini bölümler halinde inceleme konusu yapacağız.

---

³ Aynı Eser, Aynı Yer

⁴ Suat Sinanoğlu, Atatürk Döneminin Evrenselliği, Atatürk'ün Düşünce ve Uygulamasının Evrensel Boyutları, Uluslararası Sempozyum, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983, s. 15-16

⁵ Aynı Eser, s. 9

BÖLÜM I

GENEL OLARAK SULH VE HARP (BARIŞ VE SAVAŞ)

1) Genel Değerlendirme

İnsanlar arasındaki ilişkiler ya çarpışma, zorlama veya uyumdur. Menfaat çarpışmalarının tabii sonucu, mücadeledir, çatışmadır, harptir. Menfaatlerin uyuşması ise sulhtur. Sulh (barış) ve harp (savaş) birbirine taban tabana zıt, iki ayrı kavramdır.

Barış kısaca sosyal düzendir, güvenlidir, hukuk ve kazanılmış haklara saygıdır. Toplum hayatında denge nin sağlanmasıdır.

Mücadele, en vahimi olan harp ise anarşidir, karışıklıktır, kararsızlıktır ve dengesizliktir.

İnsanlar, değişik sebeplerden ötürü sulhu veya harbi menfaatlerinin karşılanması amacı ile tercih ederler.⁶

Teknik anlamı ile harp, düzenli bir insan topluluğunun (devlet), iradesini zorla kabul ettirmek amacı ile diğer bir insan topluluğuna (devlet) karşı zor kullanarak yaptığı silahlı mücadeledir.⁷

İnsan toplulukları harbi ya bir amaç bilirler veya bir amaca yönelik vasıta olarak kullanırlar. Harp her zaman ve her devirde tehlikeli olmuş, insanların ölümüne, sefaletin artmasına, ıstırapların çoğalmasına amil olmuştur.

---

⁶ Andre de Maday, Sociologie de la Paix, Introduction a la Philosophie du Droit International, Paris, 1913, s. 1-9

⁷ Charles Rousseau, Droit International Public, Paris, 1953, s. 537 ve devamı, Louis Delbez, Les Principes Generaux du Droit International Public, 3. Baskı, Paris, 1964, s. 509 ve devamı

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Harp ve sulh sosyal birer olay olarak toplum hayatının gelişme seyrini takip eder. Harp ve sulh anlayışında değişiklikler, bu kavramların muhtevalarında da gelişmelere ve gelişmelere neden olmuştur.

Çağımızda harbin topyekun bir mahiyet alması⁸, mağlupları olduğu kadar galipleri de yıpratması, harbin dışında kalan devletleri de etkilemesi, harbin milli siyaset aleti olarak kullanılması yolundaki ihtirasları azaltmış, önce harbin kanun dışı sayılmasına, daha sonra da, Birleşmiş Milletler Şartı (Andlaşması) ile daha geniş şümüllü şekilde yasaklanmasına neden olmuştur.

Alexander Rustow'a göre, "Harp insan tabiatının iktizası (gereği) değildir. Harp, daima mevcut olmamıştır ve daima mevcut olması da lazım gelmez. Dünya sulhu boş bir hayal değildir."⁹

Milletlerarası camianın hukuki ve siyasi teşkilatlanması, örgütler eliyle düzene kavuşması milletlerarası camianın üyesi olan devletleri karşılıklı ilişkilerinde tamamen serbest kalmalarına izin vermemiştir. Milletlerarası hukuk kurallarına uyma zorunluğu bir gelişmenin sonucu olmuştur.

Yirminci yüzyıl öncesi dönemde, sulh ve harp yalnız bir siyaset işi olarak telakki ediliyor, onunla da siyaset adamları meşgul oluyordu. Bu dönemde asıl önemli so-

⁸ Ludendorff, La Guerre Totale, Almanca'dan Fransızca'ya tercüme eden A. Plammotiell, Flammarian, Paris, 1937, s. 137

⁹ Alexander Rustow, Harbin Sosyolojik Mahiyeti, Prof. Cemil Birsel'e Armağan, İstanbul, 1939, s. 521

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

run, siyaset adamlarının girişimlerinin Devletler Hukukuna uygun olup olmaması idi.

Barışı sağlamak, sadece diplomasi faaliyetleri ile çözümlenecek bir işlem değildir. Milletlerarası camiada çözülmesi gereken, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik sorunlar vardır.

Öncelikle harbe sebebiyet verecek amilleri (etken, sebep) ortadan kaldırmak gerekir. Bu tedbirlerin en önemlisi kuvvete ve kuvvet tehdidinde müracaat etmemek, uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlenmek, ekonomik ve sosyal işbirliğini sağlamak, her ülkede insan ana hak ve hürriyetlerini garanti altına almaktır. Bunun dışında ayrıca, milli düzenleri, birbirine düşman ideolojilerin ve hayat görüşlerinin tesirlerinden kurtarmaktır.

Temel hak ve hürriyetlerine sahip insanlar işbirliği içinde adaletli bir menfaat dengesi ile gerçek bir barış sağlarlar.

İnsan hayatı, aile hayatı, şehir hayatı, millet hayatı ve milletlerarası camianın hayatı, birbiri ile çok girift bir mahiyet arz eder ve birbirine bağlıdır. Bunlardan herhangi birinin temellerinin sarsılması ve yıkılması diğerlerini de hemen etkiler ve dengeyi bozar. Bugün kurulması istenen barış, toplum hayatının her safhasını, her çeşit faaliyetini ilgilendiren ve bunlara dayanan bir sulhlar sentezi veya senfonisidir.¹⁰

¹⁰ Zeki Mesut Alsan, Devletler Hukukunda Yeni Gelişmeler, Ankara, 1940, s. 116

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Cumhuriyet Türkiye'si, daha ilk günlerden beri bu gerçeği sezmiş, kendi iç ve dış politikasına ona göre yön vermiştir. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" vecizesi, Türkiye'nin barış politikasının özel karakteri, hüviyeti olmuştur.

2) Devletlerin Harp Yapma Yetkilerinin Sınırlandırılması ve Kaldırılması¹¹

Yakın zamana kadar milletlerarası ilişkilerde, harp yapma yetkisi devletler için haktı. Savaşta galip gelen devlet, zaptettiği ülkeyi ülkesine katarken bunu fetih hakkı olarak değerlendirirdi. Kılıç hakkı dayandığı temel güçtü. Bağımsız devlet harp yapma yetkisine sahipti. Devletten başka topluluklara da harp yapma yetkisi tanınmamıştı. Devletlerin harp yapma yetkisi, tarihi gelişmeler içinde önce sınırlanmış, daha sonraları da kaldırılmıştır. Birleşmiş Milletler Şartının getirdiği düzende sadece harp değil, kuvvete müracaat, hatta kuvvet tehdidine başvurma da yasaklanmıştır.

Eski çağlarda batılı düşünürlerin dile getirdikleri harp nazariyesi, devletlerin harp yetkisine hukuki olmaktan çok, ahlaki ve manevi yönden sınırlama getirmekte idi.

Grotius, harbin haklı bir sebebe dayanması gerektiğini savunmuştur. Grotius karşımıza tabii hukukun

---

¹¹ M. R. Belik, Devletlerin Harp Yapma Salahiyetlerinin Tahdidi ve Müeyyideleri, İstanbul, 1954, s. 5-67
H. Wehberg L'Interdiction du re Cours a la Force, Recueil des Cours, T. 78, s. 7-115

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

kat'i bir müdafii ve devletler hukuku fikrinin ilk mümessili olarak çıkar. Grotius, 1625 yılında yayınladığı “Harp ve Sulh” adlı eseri ile Devletler Hukukunun babası ünvanını almıştır.

Grotius’a göre hukuk önce gelir. Devleti sonradan hukuk yaratmıştır. Hukuk sadece bir devletin sınırlarına inhisar etmez, devletlerarası münasebetlerde de geçerlidir.

Grotius, “Harp ve Sulh Hukuku” adlı eserinde, harbin hukuk kurallarına bağlı kalması fikrini savunur. Harp, sadece cebir kullanmak olmayıp, bu cebirin muayyen hukuk kaideleri içinde cereyan eylemesine imkan verir. Harbin de kendine özgü kuralları vardır.

Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde devletlerin harp yapma yetkisinin mukavelevi (anlaşmalarla) (ahdi) taahhütlerle sınırlandığını müşahade etmekteyiz.

18.inci yüzyıldan itibaren barış andlaşmalarında yer alan, “daimi barış”, “ebedi barış” gibi hükümler, akit devletleri bağlamakta idi.

Harp yapma yetkisinin bir diğer sınırlandırılması hali de konfederasyonlarda görülmektedir. Konfederasyonlara üye devletlerin aralarında harp yapma yetkisi mevcut değildir.

Daimi tarafsızlık da harp yetkisinin sınırlandırılmasını gerekli kılar. Daimi tarafsız devlet, savaş açamaz. Tecavüze yönelik harbe de katılamaz.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

1899 ve 1907 La Haye sözleşmeleri ile uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümünü öngören usuller, metodlar düzenlenmiş ve böylece devletlerin harbe başvurmaları dolaylı şekilde önlenmek istenmiştir.

18 Ekim 1907'de La Haye'de imzalanan milletlerarası uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi sözleşmesinde, devletler arasındaki ilişkilerde kuvvete müracaatı mümkün olduğu ölçüde önlemek amacı ile akit taraflar milletlerarası uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlenmeyi uygun görürler. Bu hüküm temenni mahiyetindedir. Zamanımızda uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlenmek zorunludur.

Devletlerin harp yapma yetkilerinin sınırlandırılması konusunda en önemli adım, Milletler Cemiyeti Pakti olmuştur. Milletler Cemiyeti Paktında devletlere harbe müracaat etmeme yolunda yükümlülükler yüklenmiş, m. 12, m. 13 ve m. 15 ile, her devlet uyuşmazlıklarını çözümlenmek için ya hakeme, ya da adli tesviye usulüne veya Milletler Cemiyeti Konseyine müracaat etmekle yükümlü kılınmıştır. Bu usullere uyulmadan, başvurulmadan yapılan harpler Pakta aykırıdır ve gayrimeşrudur.

Milletler Cemiyeti Pakti, devletlerin harp yapma yetkilerini tamamen kaldırmamış, sadece bu yetkileri sınırlandırmıştır. Milletler Cemiyeti Paktının koyduğu yasaklara uymayan devletlere karşı da ekonomik, askeri ve siyasi müeyyideler (yaptırımlar) öngörülmüştür. Ancak bu müeyyideler, tavsiye niteliği taşımakta, üye devletlerin uyma zorunluğu bulunmamakta idi.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Milletler Cemiyeti döneminde, müeyyidelerin uygulanmasında başarı sağlanamamıştır.

Milletler Cemiyeti Paktı'nın, harp yapma yetkisini sınırlamak ve kaldırmak konusunda eksikliklerinin giderilmesi, gediklerin kapatılması için teşebbüsler yapılmış, büyük çabalar harcanmıştır. Cenevre Protokolü, Lokarno Andlaşması ve tecavüz harplerinin yasaklanması hakkında Milletler Cemiyeti Genel Kurulunun 24 Eylül 1927 tarihli kararı önemli aşamalardır. 27 Ağustos 1928'de Paris'te imza edilen Briand - Kellog Paktı, devletlerin harp yapma yetkilerini kaldırmıştır. 1939 yılında Pakta taraf olan devletlerin sayısı 63'ü bulmuştur.

Devletlerin harp yapma yetkisinin sınırlanması ile meşru müdafaa önemli bir hukuki sorun olmuştur. Devletler Hukuku kurallarına aykırı olarak, meşru olmayan tecavüze karşı, tecavüze uğrayan devletin kendini savunma hakkı, andlaşmalarda zikredilse de, zikredilmese de bir genel hukuk kuralı olarak varlığını devam ettirmiştir.

Briand - Kellog Paktı'nın evrenselliği, harbi yasak etmesi, hukuki bakımdan değerini ortaya koymakla beraber, harbin dışında kuvvet kullanmayı yasaklamamış olması, örgütlenmiş bir müeyyide (yaptırım) sistemini de öngörmemesi, kusurlu ve eksik yanını ortaya koymuştur.

İkinci Dünya Savaşı içinde gereği duyulan ve 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı milletlerarası camiayı hukuki ve siyasi yönden düzenlemektedir. Birleşmiş Milletler Teşkilatının esas amacı, milletlerarası barış ve güvenliği sağlamak, ekonomik ve sosyal

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

işbirliğini temin etmek ve böylece insanlığı mutlu kılmaktır. Teşkilatın kuruluşunu ve düzenini öngören, Birleşmiş Milletler Şartı, yalnız harbi değil, her türlü kuvvet kullanımını ve kuvvet tehdidini yasaklamıştır. Birleşmiş Milletler Şartı ayrıca VII'inci bölümde, yasaklara uyulmaması halinde müeyyideyi (yaptırım) de öngörmektedir.

Birleşmiş Milletler Şartı, silahlı tecavüze karşı üye devletlere, ferdi ve kolektif meşru müdafaa hakkı tanımıştır.

Kolektif güvenlik sisteminin işleyememesi, kısmi veya bölgesel güvenlik mekanizmasını harekete geçirmiştir. Milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasında ve sağlanmasında önemli rol, kolektif meşru müdafaa esasına dayanan paktlarda görülmektedir. Özellikle 4 Nisan 1949 tarihli Kuzey Atlantik Paktı, tecavüden önce, tecavüze karşı örgütlenerek, kolektif meşru müdafaa düzeni içinde, milletlerarası barışın korunmasına, sağlanmasına hizmet etmiştir. Türkiye, Kuzey Atlantik Paktı'nın üyesi olarak, aktif olarak barışın hizmetinde olmuştur.

Birleşmiş Milletler Şartının, her türlü kuvvet kullanımını ve tehdidi yasak etmesine karşılık, Teşkilatın kuruluşundan şu ana kadar milletlerarası barış ve güvenliğin ihlaline ve tehdidine çok sık rastlanılmıştır. Milletlerarası hukuk kurallarının, iç hukuk kurallarından farklı oluşu, uygulanmasında karşılaşılan zorluklar ve çok defa boşluklar arz etmesi, müeyyide konusunda yetersizliği, milletlerarası barış ve güvenliğin sağlanmasında ve devamında zorluklarla karşılaşmamıza sebep olmaktadır.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Bütün bu olumsuz şartlara rağmen, varılan sonuçlar, ümit verici olmaktan uzak değildir. Milletlerarası anlayış, barışla sağlanacak huzur ve güvenin değerinin kavranılması, insanlara gelecek için cesaret ve güç vermelidir.

Büyük düşünürlerin ve gerçek devlet adamlarının, insana ve insan sevgisine verdiği değer, barışın sağlanmasında önemli rol oynayacaktır.

Ben burada, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, vezinesi ile insanlığın saadeti ve mutluluğu için, barışın parolasını veren ve o’nu iç ve dış politikasında uygulayan Atatürk’ün, özellikle harbi büyük ve vahim bir tehlike gören sözlerini dile getirmekle bir vazife yapmış olacağım.

Hayatı harp ve mücadele içinde geçen büyük komutan, harbin tehlikelerine dikkat çekmektedir.

“Mutlaka şu veya bu sebepler için milleti harbe sürüklemek taraftarı değilim. Harp zorunlu ve hayati olmalı. Gerçek kanaatim şudur:

Milleti harbe götürünce vicdanımda azap duymalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı ölmeyeceğiz diye harbe gidebiliriz. Ama milletin hayatı tehlikeye düşmedikçe harp bir cinayettir”¹²

---

¹² Atatürkçülük, Birinci kitap, Atatürk’ün Görüş ve Direktifleri, Ankara, Genel Kurmay Başimevi, 1983, s. 222
Utkan Kocatürk, Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri, Genişletilmiş İkinci Basım, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, s. 431

BÖLÜM II

YURTTA SULH CİHANDA SULHUN ANLAMI VE KAPSAMI

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, Türk Devriminin bir temel ilkesi, Türk iç ve dış politikasının da dayanağıdır. 1961 ve 1982 Anayasalarımızda yer alan, devlet yönetiminde ve her türlü devlet faaliyetlerinde yönlendirici bir nitelik taşıyan “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi sadece bir parola değil, aynı zamanda bir üstün hukuk kuralıdır.

1. Yurtta Sulh ve Cihanda Sulhun Kelime Anlamı

Sulh kelimesi Arapça kökenlidir. Türkçe karşılığı barıştır, uzlaşmadır, uyumdur.

Cihan kelimesinin karşılığı ise dünya ve alemdir. Dünyadan kasıt yer yuvarlağıdır, üzerinde yaşadığımız alemdir. Burada cihan kelimesinden kasıt evren değildir.

Yurt kelimesi Türkçede sınırları belirli bir toprak parçasıdır. Vatan karşılığı kullanılmıştır.

Yurtta sulh, cihanda sulh daha sonraları sadeleştirilmiş şekliyle “Yurtta Barış, Dünyada Barış” sözleriyle ifade edilmiştir.

Barış sözcüğü Türkçede kullanılagelen bir kelimedir. Bar sözüne “ış” ekinin eklenmesi ile barış sözü türetilmiştir. Barış, savaşın bir anlaşma ile bitirilmesinden sonraki durumu ifade eder. Sulh karşılığındadır. Barışma, uzlaşma, anlaşma anlamında da kullanılır.¹³

¹³ Hasan Eren, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, s. 40

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Sulh kelimesi milletlerarası hukuk dilinde harbin sona erişini ifade eder. Sadece silahlı çatışma değil bütünüyle birlikte barışın sağlanmasını, barışçı ilişkilerin kurulmasını öngörür. Sulh sözcüğünün Latince karşılığı PAX'dır. Fransızcaya La Paix şeklinde geçmiştir. İngilizce karşılığı ise The Peace'dir.

Mücadele, en vahimi olan harp ise anarşidir, karışıklıktır ve dengesizliktir. Harp, Arapça kökenli bir kelimedir. Silahlı mücadeleyi ifade eder. Arapça kökenli cihad ise din uğruna savaş anlamına gelir. Cenk ve savaş, harp gibi eş anlamlı kelimelerdir. Harbin Fransızca karşılığı "la guerre", İngilizce karşılığı "the war"dır.

2. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" İlkesinin Hukuki Mahiyeti - Anayasa Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almıştır. Hukuki hüviyeti anayasalarımızda yer alması ile değerlendirilmiştir.

1961 ve 1982 Anayasalarının başlangıç bölümlerinde yer alan söz konusu ilkeler, her iki anayasada da (1961 Anayasası m. 156, 1982 Anayasası m. 176) "Anayasa metnine dahildir" hükmü ile değerlendirilmiştir.

1961 Anayasasının, Cumhuriyetin niteliklerini belirten 2'inci maddesinde diğer ilkelerle birlikte, "başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan" hükmü ile,

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi de dolaylı olarak yer almaktadır. Bu anlatım şekli ile, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi Cumhuriyetin bir niteliği, özelliği olarak değerlendirilmektedir.

1982 Anayasasında, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” 1961 Anayasasına nazaran daha muhkem, daha güçlü bir şekil almaktadır. 1982 Anayasası, tıpkı 1961 Anayasası gibi, Cumhuriyetin niteliklerini belirten 2’inci maddesinde, “başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan” denilmekle tıpkı 1961 Anayasası gibi, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesine atıf yapmıştır.

1961 Anayasası 9’uncu maddesinde, devletin şeklinin değişmezliğini öngören hükmü sadece devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmünün değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez olduğunu öngörmektedir.

1982 Anayasası ise değiştirilemeyecek hükümleri genişletmiştir. 1982 Anayasasının 4’üncü maddesine göre, “Anayasanın 1’inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2’inci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3’üncü maddesi hükümleri” değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez” denilmektedir.

Anayasanın 4’üncü maddesinin hükümlerinin ışığında 2’inci madde de, 1’inci madde gibi değiştirilemeyecek hükümler arasındadır. Anayasanın 2’inci maddesinin atıf yaptığı “başlangıç kısmı değiştirilmedikçe”,

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

tıpkı 2'inci madde gibi devletin iç ve dış politikasına yön verdiği gibi, uyulmadığı takdirde, devletin varlığını tehdit eden bir nitelik taşıyacaktır.

Açıkça belirtmek gerekirse, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" devletin niteliği ile ilgilidir. Uyulması zorunlu bir temel hukuk kuralıdır.

1961 ve 1982 Anayasalarında, Cumhuriyetin niteliklerini belirten 2'inci maddelerde "başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan"denilmektedir. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" deyiimi de başlangıçta belirtilen temel ilkeler arasında yer almaktadır. Anayasalar uyulması zorunlu hukuk kurallarını içermektedir. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi de Anayasa da yer alması bakımından ve uyulması zorunlu kurallar kategorisinde bulunduğundan üstün bir hukuk kuralıdır. Devleti, yaşama, yürütme ve yargı fonksiyonları ile, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesine Anayasada yer aldığı için uymaya mecbur kılar.

1961 Anayasasının 156'ıncı maddesi, 1982 Anayasasının 176'ıncı maddesi, açıkça başlangıç kısmının Anayasa metnine dahil olduğunu öngörmektedir. Anayasa metnine uyum zorunluğu dikkate alınırca, başlangıçta belirtilen temel ilkelere uyma konusunda takdir yetkisinin varlığı söz konusu olamaz.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

3. Yurtta Sulh, Cihanda Sulh İlkesinin Hukuki ve Siyasi Anlamı ve Muhtevası

a. Yurtta Sulh ve Cihanda Sulh İlkelerinin Karşılıklı Etkileşimi

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi bir taraftan yurt içinde huzur ve sükunu, güven içinde yaşamayı diğer taraftan da milletlerarası barış ve güvenliği hedef tutar. İlke hem iç politikanın, hem de dış politikanın temel dayanağıdır.

Atatürk'ün belirttiği gibi, “Dış siyaset, bir toplumun iç kuruluşu ile sıkı şekilde ilgilidir. Çünkü iç kuruluşa dayanmayan dış siyasetler, daima kötü duruma sürüklenirler. Bir toplumun iç kuruluşu ne kadar kuvvetli, sağlam olursa, dış siyaseti de o oranda güçlü ve sağlam olur.”¹⁴

Yine Atatürk'ün dile getirdiği gibi, “harici siyaset dahili teşkilatla mütenasip olmak lazımdır”¹⁵.

Bu bakımdan “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesini iç ve dış politika ile birlikte, bir arada değerlendirmek lazımdır.

Prof. Dr. Mehmet Gönlübol haklı olarak, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesini Atatürk'le özleştirerek, Atatürk'ün politikasının temel taşı olarak değerlendir-

¹⁴ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Genişletilmiş 2.Baskı, Ankara, 2005, s. 444

¹⁵ Enver Ziya Karal,a.g.e., s.123, Utkan Kocatürk,a.g.e., s. 313

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

miştir. “Atatürk, düşünce ve uygulamalarıyla bu ilkenin hem iç, hem de dış yönünün çerçevesini çizmiştir. Atatürk içindeki başarısıyla da” Cihanda barış“a hizmet etmiştir. Bu alandaki başarısı, diğer alandakini pekiştirmiştir.”¹⁶

Prof. Dr. Mehmet Gönlübol, iç ve dış politikanın karşılıklı ilişkileri üzerinde durarak, karşılıklı etkileşimin öneminden bahsetmektedir.

“Yurtta Barış, dış politika üzerinde, barış sonucu veren bir iç etken rolü oynamaktadır. Barışçı dış politika da, geriye dönüş yaparak, iç barışı güçlendirici etkide bulunmakta ve bu karşılıklı etkileşme böylece devam etmektedir.”¹⁷

Aynı paralel görüş, iç ve dış politikanın karşılıklı etkileşimi, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresinde bildirileri ile katkıda bulunan, iki ünlü İtalyan bilim adamı tarafından dile getirilmiştir.¹⁸

Uluslararası sorunların devletlerin iç politikaları veya bir devletin karşı karşıya kalabileceği iç sıkıntılar göz önüne alınmaksızın uluslararası problemlerin çö-

¹⁶ Mehmet Gönlübol, Yurtta Barış, Cihanda Barış, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt IX, Sayı 25, s. 11

¹⁷ Mehmet Gönlübol, a.g.m., s. 10

¹⁸ Augusto Sinagra, Mustafa Kemal Atatürk'ün Uluslararası Hukuk Düzeni Görüşü ve Devlet Anlayışı, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 8-12 Aralık 2003, Ankara, Cilt I, Ankara, 2005, s. 335-336

Paolo Bargiacchi, Peace at Home, Peace in the World in the Political Action of Mustafa Kemal Atatürk, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 8-12 Aralık 2003, Cilt II, Ankara, 2005, s. 1079

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

zülebileceğini düşünmek hatalı ve çok yanlış bir yaklaşım olur.

Özellikle sorunları anlamadan, tartışmadan dış gerçekleri ve durumu karşılıklı görüşmeler aracılığı ile değerlendirmeden hüküm vermek yanlış bir sonuca bizi ulaştırır.

İtalyan Profesör Augusto Sinagra, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesinin karşılıklı etkileşimini belirtmekte ve bu iki kavram arasında denge ile sağlanan başarıyı dile getirmektedir.

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, bu cümlenin ifade ettiği anlayışın, Kemalist düşünce ve hareketin politik ve hukuki temel ilkelerinin en önemlilerinden biri olduğuna inanıyoruz.

Bu anlayış, bir devletin diğer devletlerle olan ilişkilerini en temiz ve açık şekilde ifade ediyor. Sadece bir ideal değil, bir gerçekliğin altını çiziyor. Eğer bir devletin kendi içinde barış olmaz ise dünyada barış olamaz ve bunun sonucu olarak uluslararası hukuk düzeni de var olamaz. Günümüzde şahit olduğumuz uluslararası boyuttaki olaylar, şiddetin ve zor kullanmanın yayılması, Mustafa Kemal’in ileri gören ve bilge politikasını haklı çıkarıyor.

Bir devletin kendi içindeki barış, aynı zamanda, devletin kamusal salahiyetinin icrası ve bireylere özgürlük talepleri arasındaki dengenin iç politikada yapılandırıl-

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

masının da tamamlanması anlamına geliyor. Bu noktada da o zor koşullarda Mustafa Kemal, ortak bir denge noktası tanımlamayı başarmıştır.¹⁹

b) Yurtta Sulh'un Anlamı

Yurtta sulh, insanın huzur ve güven içinde insan kişiliğine yakışır şekilde yaşamasını ifade eder. Yurtta sulh her şeyden önce o ülkede insanın insanca yaşamasını insanlık tıynetinin gereğinin tanınmasını ifade eder.

T. Diello'nun yorumu ile yurtta barış, ulusal bağımsızlık demektir. Yani yeni devletin çağdaşlaşmasını, batılılaşmasını çabuklaştırmak için güvenliğini sağlamak, özgürlüğünü güven altına almak ve dış bağımlılıktan korunmak gerekmektedir. Sonuç olarak karanlıktan çıkmış Türkiye'yi en ileri ve aydınlık batılı ülkelerin düzeyine çıkarmak için hızlı bir değişim gerekiyordu".²⁰

Yurtta sulh toplum hayatındaki düzeni, vatandaşın devlete güvenini, devletinde ülkede asayiş ve otoriteyi sağlamasını öngörür. Ülkede kanun hakimiyeti ve hukuk hükümranlığı, yurtta sulh ilkesinin tabii sonucudur.

¹⁹ Augusto Sinagra, Mustafa Kemal Atatürk'ün Uluslararası Hukuk Düzeni Görüşü ve Devlet Anlayışı, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 8-12 Aralık 2003, Ankara, Cilt I, s. 335-336, Ankara, 2005

²⁰ Prof. Dr. Tiermo Diallo, Emperyalizme ve Kolonyalizme Karşı Savaşında Önder Olarak Atatürk, Atatürk'ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları, 2-6 Kasım 1981, Uluslararası Sempozyum, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983, s. 203

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Yurtta sulh, devletin vatandaşlarına karşı huzur ve güven içerisinde yaşama imkanına kavuşması için yükümlülüklerde yükler.

Modern devlet bütün faaliyetlerinde hukuk kurallarına uyan, ona bağlı olan devlet demektir. Hukuk devleti, halkına hukuk güvenliği sağlayan devlet düzenidir.

Hukuk devleti deyimi Kara Avrupa'sında kullanılmaktadır. Anglo - Sakson ülkelerinde ise hukuk devleti deyimine benzer, eş deyim, hukuk hükümlerliliği (rule of law) veya hukukun üstünlüğü (supremacy of law) deyimleri kullanılmaktadır.

Hukuk devletinde, ana hak ve hürriyetler güvence altındadır. Ana hak ve hürriyetlerden (temel haklar) maksat, insan kişiliğine bağlı, dokunulamaz, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetlerdir. İnsan kişiliğine bağlı bu hakların korunması, İkinci Dünya Savaşına kadar vatandaş hakları olarak korunma altında idi. İkinci Dünya Savaşından sonra, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kurulması ile insan hakları olarak milletlerarası planda ele alınmıştır. Milletlerarası barış ve güvenliğin sağlanması, kurulması ve devamının sağlanması, bu temel haklara riayet etmekten geçmektedir. İnsan haklarının milletlerarası planda ele alınışı, korunmasının milletlerarası barış ve güvenlikle ilgili bulunması, çağımıza insan hakları çağı damgasını vurmuştur. Hukuk devleti anlayışı, demokrasi ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılık hukuk devletinin bir özelliğidir. Aynı zamanda demokrasinin hukuki ve siyasi rejim

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

olarak varlığının ve devamının, hukuk devletine bağlı olması gerçeğini de ortaya koyar. Hukuk devleti anlayışına yer vermeyen demokrasi, demokratik hüviyetini kaybeder.

Hukuk devleti bütün unsurları ile uygulandığı ülkede, güven ve huzur sağlar. Bu huzur ve güven ancak barış ortamında bulunur.

Ülkede sağlanan barış sadece içerde huzur ve güvenlik sağlamaz, milletlerarası barışa da karşılıklı etkileşim yolu ile güç sağlar.

Atatürk barış içinde Türk insanını mutlu kılmanın yolunu güven ve huzur ortamı olan Cumhuriyette bulmuştur. Atatürk'e göre, "Cumhuriyet yeni ve sağlam esasları ile Türk milletini emin ve sağlam bir istikbal yoluna koyduğu kadar asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibarıyla büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur".²¹

c) Cihanda Sulhun Anlamı

Cihanda sulh ise milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasını ve sağlanmasını milletlerarası barışın bölünmezliğini, insanlığın da hepsini bir vücut ve her milleti de onun uzvu addetmeyi amaç bilir.

Cihanda sulh milletlerarası ilişkilerde kuvvete ve kuvvet tehdidine başvurmamayı, milletlerarası uyuş-

---

²¹ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, a.g.e, s. 59

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

mazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesini öngörür. Cihanda sulh bütün milletleri barış içinde refaha, saadete ve daha ileri uygarlık çağına yöneltmeyi ifade eder.

d) Yurtta Sulh, Cihanda Sulh'un İçeriği

Kamuran Gürün'e göre, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh", vecizesinden kasıt tamamen iç politikaya yöneliktir. Atatürk, seçim dolayısıyla, millete iç politikaya yönelik işleri bir beyanname ile belirtmiştir. Atatürk'e bu vecizeyi ilham eden iç politika olaylarıdır. 1930 yılında cereyan eden bu olaylar, T.B.M.M. seçimlerinin yenilenmesini zorunlu kılmıştır. T.B.M.M., 5 Mart 1931'de seçimlerin yenilenmesi kararını aldıktan sonra, Atatürk, Cumhurbaşkanı olarak değil, C.H.P. başkanı olarak seçim beyannamesini hazırlamış ve yayınlamıştır. Seçim beyannamesinde ele alınan hususlar, gelecekte takip edilecek politikanın esaslarıdır.

Atatürk'ün, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" vecizesi için kastettiği, hudutlarımızda, ülkede, sükun ve huzurun temindir, dışarıdan Türkiye'ye huzursuzluk sirayetinin önlenmesidir.

Kamuran Gürün'e göre, bu vecize zamanla bir dış politika vecizesine dönüşmüştür.²²

Kamuran Gürün'den farklı düşünen politikacı ve devlet adamı Kamuran İnan, "Yurtta Sulh, Cihanda

²² Kamuran Gürün, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" Paneli, (Kolektif Eser), a.g.e, s. 26-29

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Sulh" ilkesini bir bütünlük içerisinde ele almanın gereğini ifade ediyor. Atatürk, Türk Devleti için bir felsefi esas ve disiplin meydana getirmiştir. Onun düşüncelerini birbirinden ayrı ve müstakil olarak mütalaa etmek, Kamuran İnan'a göre eksik ve yanlış değerlendirme olur. Bu bütünlük içerisinde esas, temel nokta, Cumhuriyeti milli sınırlar içinde milli tesanüt, birlik ve beraberlik ve barışı birlikte korumadır. Ayrıca dışarıya yönelikte çeşitli mesajlar söz konusudur. Öncelikle Milli Misak'ta belirlenen sınırlar içerisinde kalmak, diğer bir deyimle müteceviz bir politika izlememek. Kamuran İnan bu politikayı dışarıya karşı çok isabetli bir teminat olarak görmektedir. Dış politikada genişleme ve yayılma politikası izlememek, dünyanın husumetini üzerimize çekmemek. Dış politikada aktif ve dinamik bir politika izlemek.²³

Kamuran İnan, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesini yorumlarken konuyu Atatürk'ün düşünce sisteminin bütünlüğü içerisinde ele almaktadır. Böylece, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh", bir bütünlük içerisinde, 1931 seçim mesajından öncede, hem iç, hem de dış politikada uygulanmaktadır.

Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" Panelinde, Atatürk'ün öngördüğü barış anlayışını, yeni yaşam felsefesini, şu sözleri ile değerlendirmektedir:

---

²³ Kamuran İnan, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" Paneli, (Kolektif Eser), a.g.e, s. 30-35

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

“Atatürk, Türk milletine bir istikamet vermiş, bir yaşam felsefesi getirmiştir. Bu yüzyıllar boyu Osmanlı İmparatorluğu’na yerleşmiş yaşam felsefesinden çok farklıdır. Akılcı bir felsefe. Yani Türk milletini iyiye, doğruya ve güzele götürecektir bir felsefe. Bir takım karanlık işlerden Türk milletini kurtaracak bir felsefe. Milletimiz bu yaşam felsefesi içinde yaşıyor.”²⁴

Prof. Dr. Fahir Armaoğlu’na göre, “Atatürk, “Yurtta sulh, Cihanda Sulh” demekle, gerek yurt içinde, gerek bütün dünya üzerindeki milletlerarası münasebetlerde, barışın üstünlüğünü (barış ilkesinin egemenliğini) gaye edinmiştir.”²⁵

Atatürk’ün söylediklerine bakıldığında barış politikasının ana unsurları şunlardır:

Savaş aleyhtarlığı, andlaşmalara saygı, bütün milletlerarasında ekonomik dengenin ve refah dengesinin sağlanması ve nihayet silahsızlanma.²⁶

Atatürk’ün barış anlayışında, andlaşmalara saygı önemli bir yer tutar.

---

²⁴ Fahir Armaoğlu, Yurtta sulh, Cihanda Sulh Paneli, (Kolektif Eser), a.g.e., s. 57

²⁵ Fahir Armaoğlu, Yurtta sulh, Cihanda Sulh Paneli, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1988,(Kolektif Eser), a.g.e., s. 14-15

²⁶ Fahir Armaoğlu, Yurtta sulh, Cihanda Sulh Paneli, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1988,(Kolektif Eser), a.g.e., s. 14-15

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

e) Yurtta Sulh, Cihanda Sulh'un Değerlendirilmesi

Yurtta sulh, cihanda sulh ilkesinin temelinde yatan insanlık sevgisi ve insanlık anlayışıdır.

Atatürk, "Biz kimsenin düşmanı değiliz, yalnız insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız" derken eşsiz bir insan sevgisinden, insan saygısından bahsetmiştir.

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" en geniş ve en yaygın anlamı ile teknik bir deyim olan kolektif güvenliği, milletlerarası barışın korunmasını ve devamlılığını da ifade eder.

Türkiye milli menfaatinin gerçek dayanaklarını ancak insanlığın umumi menfaatinin sağlanmasında görmektedir. Türk iç ve dış politikasının hedefi ve anlamı hem içerde hem de dışarıda hukuk düzeninin kurulmasına çalışmak ve ona yardımcı olmaktır.

BÖLÜM III

YURTTA SULH CİHANDA SULH İLKESİNİN KULLANIMI (İZLENEN POLİTİKA)

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilk defa C.H.P. Genel Başkanı olarak Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk'ün) 20 Nisan 1931'de seçim dolayısıyla millete beyannamesinde dile getirilmiştir²⁷.

“Cumhuriyet Halk Fırkasının müstakar (istikrarlı) umumi siyasetini şu kısa cümle açıkça ifadeye kafidir zannederim :

“Yurtta sulh, cihanda sulh için çalışıyoruz”²⁸

Atatürk'ün imzası ile yayınlanan bu beyanname, Atatürk'ün de başında bulunduğu bir partinin, bir siyasi iktidarın içerde ve dışarda güttüğü politikanın esaslarını belirtmektedir.

Atatürk 1933'te, A.B.D Başkanı Roosevelt'in Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü dolayısı ile Türk Milletine gönderdiği mesaja verdiği cevapta da, yurtta sulh cihanda sulh ilkesine değinmektedir:

“Türkiye Cumhuriyetinin en esaslı umdelerinden biri olan yurtta sulh, cihanda sulh gayesi, insanîyetin ve medenîyetin refah ve terakkisine en esaslı amil olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak bizim için iftihara medardır.”²⁹

²⁷ Mehmet Gönlübol, Atatürk'ün Dış Politikası; Amaçlar ve İlkeler, Atatürk Yolu, 1981, s. 269

²⁸ Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C. IV, (1917-1938), s. 549-552

²⁹ Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C. IV, (1917-1938), s.560

Bilal N. Şimşir, Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s. 233-235, Türkçe ve İngilizce Metin Bir Arada

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Atatürk bu mesajında sadece, yurttta sulh, cihanda sulh ilkesine deyinmemekte, bu ilkenin insanlığın ve uygarlığın refah ve gelişmesinde en esaslı amil olduğunu da vurgulamaktadır. Ayrıca bu ilkeye hizmet etmiş olmanın da iftihara değer olduğunu da belirtmektedir.

Açıkça belirtmek gerekirse, barışa inanmak, ona politikada değer vermek, insanlığa hizmet etmek demektir. Bunun bir devlet başkanı ile yapılan karşılıklı mesajlarda dile getirilmesi, dünya siyasetinde rol oynayan bir devlet başkanı ile aynı konu üzerinde ortak amaçlara hizmet etmeyi de ifade etmektedir.

“Yurttta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesini yeni Türkiye, bir devlet politikası olarak, kuruluşundan itibaren izlemeye başlamıştır. Ancak burada dikkatimizi çeken önemli nokta, Milli Mücadele yıllarında esas hedef, ilk hedef Misak-ı Milli’de sınırları belirlenen vatan topraklarını işgalden kurtarmak, milli bağımsızlığı sağlamak, Türk milli menfaatlerine saygılı adil barış yapmak, öncelikle izlenmesi gereken bir politik tutum olmuştur.

Milli Mücadele yılları içinde Atatürk konuşmalarında öncelikle vatan kurtuluşuna önem vererek, devamlı ve istikrarlı bir barışın sağlanmasını buna bağlamıştır. Çeşitli konuşmalarında da bu konuya ağırlık vererek, milli siyasetimizin esaslarını da belirtmiştir.

Bir misal olmak üzere, Mustafa Kemal Paşa’nın 8 Temmuz 1920 T.B.M.M.’de yaptığı bir konuşmada belirttiği gibi, “Efendiler, biz bir amaç izliyoruz. Bu amacımız

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

öteden beri çeşitli vesilelerle ifade edilmiştir. Ben şimdi de onu tekrar ediyorum: Milletin, devletin bağımsızlığını korumak! Bunun içinde namus ve şeref bütünüyle yer alacaktır. Bağımsız olarak milletimizin belli sınırlar içindeki bütünlüğünü korumaktır. Bunun için savaşıyoruz.³⁰ sözleri bu gerçeği ifade etmektedir.

Başkumandan ve T.B.M.M. Reisi Mustafa Kemal Paşa, Sakarya Meydan Muharebesinin kazanılmasında sonra, T.B.M.M./de 19 Eylül 1921 günü şu açıklamada bulunmuştur:

“Şüphesiz, hukukumuzu temin edinceye kadar silahımızı elden bırakamayız. Fakat bundan bizim müfrit harp taraftarı olduğumuz zannolunmasın. Böyle bir telakki kadar büyük haksızlık olamaz. Biz bilakis herkesle sulh yapmak istiyoruz. Efendiler! Sulhen hukukumuzu temin etmek için her vasıtaya tevessül ettik. Bu hususta hiçbir kusur etmedik. Fakat bizim bütün hüsnü niyetlerimizi alem-i medeniyet nazarında gizlediler. Ve ancak akvam-ı iptidaiye tatbik edilebilir muamele ile ve çocukça bir takım manasız tehditlerle bizi karşıladılar. Efendiler ! Bütün cihanın bilmesi lazımdır ki : Türkiye halkı,Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümeti, uşak muamelesine tahammül edemez. Her medeni millet ve hükümet gibi varlığının, hürriyet ve istiklalinin tanınması talebinde katiyen müsirdir. Ve bütün davası da bundan ibarettir. Biz cenkçi değiliz. Sulhperveriz. Ve

³⁰ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Genişletilmiş 2. Baskı, 2005, s. 127

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

bir an evvel sulhun teessüsünü görmek ve ona yardım ve hizmet etmek isteriz".³¹ "Sulh yapmaya hazırız ve bence buna mani hiçbir sebep yoktur"³² diyerek de bir defa daha aynı konuşmasında konuyu dünya kamuoyuna duyurmuştur.

1 Mart 1922'de, henüz kesin zafer kazanılmasından önce, TBMM'de, Meclisin açılışı ile ilgili olarak yaptığı konuşmada Atatürk, milli sınırlarımızı belirleyen ve bağımsızlığımızı öngören Milli Misak'a bağlılığımızı da şöyle dile getirmiştir:

"Siyaset-i dahiliyemizde olduğu gibi siyaset-i hariciyemizde de umde-i esasiyemiz Misak-ı Milli ve mevadından ibarettir. Misak-ı Milli'yi kabul ederek, maddiyat ve maneviyat sahasında istiklal-i tamımızı tasdik edenleri derhal dost telakki ediyoruz ve devamla, "Efendiler! Siyaset-i hariciyemizde ahar bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, memleketimizi, namusumuzu müdafaa ediyoruz ve edeceğiz".³³

Atatürk bir an önce sulha kavuşarak ülkenin iç düzenine yöneleceğini de açıkça belirtmiştir. Aynı konuşmasında özellikle dış politikadan bahsederken, "Malümdür ki takip ettiğimiz siyaset, siyaset-i sulhperveranedir. Memleketimiz hiçbir hak ve adalete istinat etmeyerek çığnemek ve çığnetmek teşebbüsü muzaffer

³¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 180-181

³² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 181

³³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 229

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

ordumuzun fedakarane ve cansiparane gayretiyle layık olduğu akamete uğratılmış ve milletimiz tarihin nadir kaydettiği bir muzafferiyet iktisap ederek sevgili yurdumuzu kurtarmıştır.”³⁴

24 temmuz 1923'te Lozan'da imza edilen barış anlaşmasından sonra barışın korunması ve anlaşmalara riayet iç ve dış politikamızın bir esas gereği sayılmıştır.³⁵

Atatürk açıkça, 1 Kasım 1929'da TBMM açılış konuşmasında, “Dışişlerinde dürüst ve açık olan siyasetimiz, özellikle barış fikrine dayalıdır. Milletlerarası herhangi bir sorunumuzu barış araçlarıyla çözümlmeyi aramak, çıkar ve anlayışımıza uyan bir yoldur. Bu yol dışında bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, güvenlik ilkesine, onun araçlarına çok önem veriyoruz. Milletlerarası barış havasının korunması için, Türkiye Cumhuriyeti yapabileceği herhangi bir hizmetten geri kalmayacaktır.”³⁶

Yeni Türkiye kendi milli menfaatlerinin de gerektiği gibi, Lozan'dan sonra barış idealini samimi ve dürüstçe savunmuştur. Ancak çok gerçekçi bir açıdan politik olayları değerlendiren Atatürk, gerek dış politikada barışı sağlamada ve gerekse iç politikada vatandaşa huzur sağlayacak bir düzenin korunmasında, güçlü bir orduyu vazife ve hizmette bulundurmanın en doğru yol olduğunu görmüştür.

³⁴ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 290-291

³⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 319

³⁶ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, 2005, s. 445

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Atatürk 1 Kasım 1928'de T.B.M.M.'i açarken, dış politika ile ilgili olarak şu hususları açıklamıştır:

“Efendiler, Harici siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin emniyetine ve inkişafının masuniyetine dikkat şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır. Esaslı ıslahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde, hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan mülhem olan harici siyasetimizde memleketin masuniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. Kara ve deniz ve hava ordularımızı memlekette sulhu ve emniyeti masun bulunduracak bir kuvvete muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz. Cumhuriyet hükümeti, milletler arasında emniyet misakları akdi için hususi bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan Kellog misakına iltihak için de samimiyetle muvafakatimizi bildirdik.”³⁷

Atatürk'e göre, “beynelmilel siyasi emniyetin inkişafı için, ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa sulhu muhafaza fikrinde, samimi olarak birleşmesidir.”³⁸

Atatürk, milletlerarası barışın temel şartını milletlerarası anlayışta ve zihniyette görmektedir. Devletlerin sulhu muhafaza fikrinde samimi birleşmesi ile barışın

³⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 342-343

³⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 357

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

korunacağına kanidirler. 1932 yılında yapılan bu konuşma, Atatürk'ün barışın geleceği bakımından bir takım tereddütleri olduğunu belirtmektedir. Bu tereddütler, 1934 yılı Meclis açılışında yaptığı konuşmasında daha açıkça ortaya konmuştur :

“Uluslararası siyasal acunu, bundan dolayı, bir yandan ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken bir yandan da barışın sarsılmaması için ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir.”³⁹

Atatürk 9 Mayıs 1935'de ise C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayını açarken “Cumhuriyetin dış siyasetinde özenle güttüğü amaç, arsulusal barışı korumak ve güven içinde yaşamaktır.”⁴⁰ demiştir.

Atatürk, barış kavramını, güvenlikle birlikte, bir arada değerlendirmektedir. Atatürk barış ve güvenliği sadece Türk dış politikasının benimsemesini değil milletlerarası ilişkilerde bütün devletlerin benimsemesini gerekli görmektedir. Milletlerarası ilişkilerde bu ortak anlayış benimsenmezse büyük devletler küçük devletler üzerinde egemenlik kurarlar.⁴¹

Atatürk, milletlerarası ilişkilerde barışın korunması için sağlam ve dürüst bir milletlerarası teşkilatlanma-

³⁹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 364

⁴⁰ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 367

⁴¹ Fahir Armaoğlu, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” Paneli, Kolektif Eser, a.g.e., s. 18-19

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

nın zorunluğuna inanmıştır. Atatürk'e göre, kurulacak milletlerarası teşkilatı bütün milletlerin ve devletlerin bu kuruluşu iyi niyetle ve samimi duygularla benimsemiş olmaları gerekir. Kurulan milletlerarası kuruluş, büyük devletlerin diğerleri üzerinde hegemonya kurmasına vasıta olmamalıdır. Ayrıca milletlerarası uyum ve yakınlama sağlanmalıdır. Anlaşmazlıklarında hak ve adalet çerçevesinde czmn sağlamalıdır.⁴²

---

⁴² Fahir Armaoğlu, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" Paneli, Kolektif Eser, a.g.e., s. 17-18

BÖLÜM IV

YURTTA SULH, CİHANDA SULH'UN UYGULAMA ALANI VE GELİŞME SÜRECİ

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Yeni kurulan Türk Devletinin kuruluşu ve başarıya ulaşması, milletlerarası camiada huzur ve güven içinde yer alması, izlenen politikaya (siyasete) bağlıdır.

Politika (siyaset), genel olarak iktidarların toplumu refaha kavuşturmak için uyguladıkları yoldur, izledikleri metottur. Politika kısaca, ülke, devlet ve insan yönetimidir.⁴³

Siyasette (politikada) asıl hedef, toplum içinde çatışan talep ve çıkarları bağdaştırmak, genel toplum sistemi içinde uyum sağlamak ve korumaktır.

Atatürk, Türk Devriminin dayandığı temel ilkeleri, bir siyasi meslek olarak, milli bir siyaset olarak ifade etmiştir.

“Bizim vuzuh (açıklık) ve kabiliyeti tatbikiye (uygulanabilirlik) gördüğümüz meslek-i siyasi, milli siyasettir. Dünyanın bugünkü umumi şerait (şartları) ve asırların dimağlarda ve karakterlerde temerküz ettirdiği (bir merkezde topladığı) hakikatler karşısında hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi budur; ilimin, aklın, mantığın ifadesi böyledir.

Milletimizin kavi (güçlü), mesut ve müstekar (güvenlik içinde) yaşayabilmesi için, devletin tamamen milli bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin, teşkilatı dahiliyemize tamamen mutabık ve müstenit olması la-

⁴³ Siyaset Kelimesinin anlamı için bkz. Ahmet Mumcu, Siyasal Tarihe Giriş, Ankara, 1980, s. 9-13

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

zımdır. Milli siyaset dediğim zaman, kastettiğim mana ve medlul (anlam) şudur : Hududu milliyemiz dahilinde, her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafaza-i mevcudiyet ederek millet ve memleketin hakiki saadet ve ümranına çalışmak ..... Alelittlak (genel olarak) tul emeller (erişilemeyecek, hayali) peşinde milleti işgal ve ızrar etmemek ... Medeni cihandan, medeni ve insani muameleye ve müteakabil dostluğa intizar etmektedir.”⁴⁴

Ord. Prof. Enver Ziya Karal’a göre, “Atatürk bu sözleriyle, Türk Milletinin toplumsal vicdanında yaşayan temayüllere tercüman oluyordu. Böyle olduğu için de, olayların inkişafı ile imparatorluk tortusu düşünceler yıkıldı ve milli siyaset düşüncesi, Türk milletinin ortak düşüncesi haline geldi.”⁴⁵

Milli siyaset, milletçe benimsenen ve uygulanan siyasettir, milli amaçlara uyan ve ona hizmet eden siyasettir. Osmanlı devletinin üniversalist ve kozmopolit siyasetine tepkidir.

Atatürk’e göre, “Osmanlı Devletinin siyaseti” milli değil, şahsi, gayrivazih ve gayrimustakar idi. “Devrimle kurulan devletin siyaseti ise önce millidir, kolektivenin malıdır, açık ve belirlidir. Milli amaçlara yönelmiştir, istikrarlı bir siyasettir.

⁴⁴ Atatürk, Nutuk, Cilt II, İstanbul, 1969, s. 436-437

⁴⁵ Enver Ziya Karal, Atatürk’ün Siyaset Üzerinde Düşünceleri, Ankara, 1946, s. 48

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Atatürk'ün konuşmasına dayanarak milli siyasetin unsurlarını şöyle sıralıyabiliriz :

1. Milli siyaset önce Türk toplumunun politik amacına yönelen bir siyasettir. Millet gerçeğine dayanır. Milletimizin kuvvetli, me'sut olması ve istikrar içinde yaşayabilmesi için uygulanan bir siyasettir. Mahiyeti itibariyle de tamamen milli bir nitelik taşımaktadır.
2. Milli siyasetin ikinci unsuru, "teşkilatı dahiliyemize tamamen mutabık olması "teşkil eder. Teşkilatı dahiliyeden kasıt, devletin iç bünyesi ve düzenleyen mevzuattır, bir başka deyimle hukuktur. Hiyerarşik sıraya göre Anayasa, kanunlar ve diğer hukuk kaynaklarıdır. Kısaca "teşkilat-ı dahiliye" ile devlet iç düzeni ve buna şekil ve nitelik veren milli hukuk kastedilmektedir. Milli siyaset her şeyden önce milli hukuka dayanmaktadır.
3. Milli siyasetin üçüncü unsurunu "hududu milliye"(milli sınırlar) teşkil etmektedir. "Hududu milliye" yeni devletin kuruluş yıllarında devletin ülke unsurunun belirlenmesi için, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde kabul edilen sınırlardır. Bu sınırlar, daha sonra, Osmanlı Meclisi Mebusanı tarafından ilan olunan "Misak-ı Milli" de açıklanmış ve belirtilmiştir. Milli siyaset, Misak-ı Milli ile öngörülen sınırları kapsamaktadır. Türk Milletinin üzerinde yaşadığı toprakları göstermesi bakımından, milli siyasetin uygulama alanını öngörmektedir.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

4. Milli siyasetin bir diğerk unsurunu da “her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet” etmek teşkil eder. Kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı korumak en geniş anlamıyla milli savunmada kendimize güvenmeyi, milli onurumuzu kuvvetlendirmeyi başardığı gibi milli gücü de harekete geçirmeyi öngörmektedir. “Kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet” aynı zamanda bütünüyle birlikte milli kaynaklardan faydalanarak varlığımızı korumayı ve devam ettirmeyi gerekli kılar. Milli siyasetin bu unsuru, milletin nefesine itimadını artırmakta ve kudret kaynağını harekete geçirmektedir.
5. “Her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet” etmek kendi gücümüz kadar kendimizin dışındaki diğerk güçlerle kuvvetlendirmeyi de içine almaktadır. Dış politikada kendi gücümüzü artırmak amacı ile yapılan güvenlik paktları ve bölge paktları buna dahil olduğu gibi kolektif güvenlik de buna dahil sayılır.
6. Milli siyasetin bir diğerk unsurunu da “tul emeller” peşinde koşmamak yani kendi gücümüzü aşan hayaller peşinde koşmamak, milli gücümüzü heba ve heder etmemek teşkil eder. Bu unsur milli siyasetin realist yönünü teşkil eder.
7. Milli siyasetin bir diğerk unsuru da, “Medeni cihandan, medeni ve insani muameleye ve müteakabil dostluğa intizar etmek” teşkil eder. Bu unsur özel-

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

likle dış politikayı ilgilendirmekte ve Türk Milletinin insanlık ailesi içinde onun bir unsuru olarak yerini göstermektedir. Eşit muamele ve karşılıklı dostluk, medeni ve insani muamelenin esasını teşkil etmektedir.

Türk milli siyaseti, millet gerçeğini ortaya koyduğu siyaset ilminin verilerine de uygun olarak görünen ve milli menfaati en iyi değerlendiren milletçe benimsenen ve uygulanan siyasettir. Milli siyasetin niteliklerini, realist olması, milli menfaatle insanlık menfaatinin en iyi şekilde dengeli ve ahenkli halde bulundurması, hakka ve kuvvete, meşruluk esasına ve demokratik rejime yer vermesi teşkil eder.

“Biz ilhamlarımızı gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz.

Bizim yolumuzu çizen; içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk Milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticedir”.⁴⁶

“Bizim, akıl, mantık, zeka ile hareket etmek şiarımızdır. Bütün hayatımızı dolduran vak’alar bu hakikatin delilidir”.⁴⁷

“Milleti, aklımızın ermediği, yapmak kudret ve yeteneğini kendimizde görmediğimiz hususlar hakkında

⁴⁶ Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, a.g.e., s. 151

⁴⁷ Aynı Esër, s. 152

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

kandırarak geçici yakınlık ve sevgiler elde etmeye tenezzül edemeyiz. Millete adi politikacılar gibi yalancı vaatlerde bulunmaktan nefret ederiz".⁴⁸

Türk Milletinin siyasette başarısı milli menfaatle insanlık menfaatini, milli olanla milletlerarası olanı en iyi şekilde bir arada bağdaştırmasındadır. Devrimin başı ve lideri Atatürk, millet menfaati ile insanlık duygusunu Türkiye’de, bütün insanlığın da vicdanına hitap ederek formülleştiren insandır. Atatürk böylece, milletle insanlık arasında bir saadet köprüsü kurmuştur".⁴⁹

Bu bağı Atatürk 1937’de yaptığı konuşmada açıkça belirtmiştir:

"Bugün bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşgullerdir. Bu itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar, bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hadim olmaya elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükun, vuzuh ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendisi için ne yaparsa yapsın huzurundan mahrumdur".⁵⁰

⁴⁸ Utkan Kocatürk, Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, 2005, s. 365

⁴⁹ Enver Ziya Karal, Atatürk’ün Siyaset Üzerine Düşünceleri, a.g.e., s. 54

⁵⁰ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, a.g.e., s. 281-282

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Milli mücadele bir taraftan milletin meşru haklarına diğer taraftan kuvvete dayanmaktadır. Türk Milletinin Kurtuluş davasını kuvvete dayanmadan, silaha başvurmadan halletmek imkansızdı. Büyük Atatürk'ün dediği gibi, "Kurtuluş için, istiklal (bağımsızlık) için evvel ve ahir düşmanla, bütün mevcudiyetimizle vuruşarak onu mağlup etmekten başka karar ve çare yoktur ve olmaz"⁵¹. Bu bakımdan milli mücadelede hak ve kuvvet bir denge halinde bulunmuştur.

Büyük Atatürk, Mart 1920'de, "Biz hukukumuzu ve istiklalimizi müdafaa için giriştiğimiz mücadelenin kudsietine kail ve hiçbir kuvvetin bir milleti yaşamak hakkından mahrum edemeyeceğine kaniiz"⁵² diyerek, bir taraftan Milli Mücadelenin haklılığını ve meşruluğunu savunurken diğer taraftan da haklı davamızın sonuca ulaşması için yalnız kuvvetle buna engel olunamayacağını belirtmiştir. Keza Atatürk 20 Aralık 1920'de bir diğer konuşmasında, hakkı elde etmenin yolunu bir milletin kendi kuvvetine güvenmesinde görmüştür. Şöyle ki:

"Bir millet mevcudiyeti ve hukuku için bütün kuvvetiyle, bütün kuvayı fikriye ve maddisiyle alakadar olamazsa, bir millet kendi kuvvetine istinaden mevcudiyet ve istiklalini temin etmezse, şunun bunun bazıçesi (oyuncağı) olmaktan kurtulamaz"⁵³.

⁵¹ Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, a.g.e, s. 15

⁵² Aynı Eser, s. 4

⁵³ Aynı Eser, s.3

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

“Herhalde alemde bir hak vardır ve hak kuvvetin fevkindedir. Şu kadar ki milletin haklarını müdrik olup müdafaa ve muhafazası emrinde her türlü fedakarlığa müheyya (hazırlanmış) olduğuna dair bir kanaat vermek lazım gelir”.⁵⁴

Ord. Prof. Enver Ziya Karal, “Mustafa Kemal, yeni Türkiye devletinin kurulmasında olduğu gibi, devletin bağımsızlığını yabancı devletlere tanıtmak yolunda da hak ve kuvvet prensiplerine dayandı”⁵⁵ diyerek Türk Devriminde hakkın olduğu kadar kuvvetin de yer aldığını belirtmiştir.

Atatürk, Türk Milletinin milli davasına yön verirken, milli siyaseti uygularken, milletlerin kendi kendilerini idare etmek hakkına dayanmıştır.

Daha sonraları Birleşmiş Milletler Şartında yer alan, “self determination” diye nitelendirdiğimiz ilke, milli mücadelenin başında Atatürk’ün temel dayanağı olmuştur. 16 Mart 1921’de imzalanan Türkiye ve Sovyet Rusya arasındaki Moskova Andlaşmasında da yer almıştır.

Türk Devriminde milli siyaset, bir uygulama ve politik bir tutumu izleme vasıtası olarak meşruluk esasına ve amacı itibariyle demokratik usullere başvurmuştur. Mesela, bir ihtilal hareketi olmasına rağmen Erzurum

---

⁵⁴ Enver Ziya Karal, Atatürk’ten Düşünceler, a.g.e., s. 3

⁵⁵ Enver Ziya Karal, Atatürk’ün Siyaset Üzerine Düşünceleri, a.g.e., s. 9

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

ve Sivas Kongreleri, Osmanlı Devletinin yürürlükte olan hükümlerine göre toplanmış ve kararlar alınmıştır.

Milli siyaset, içeriye ve dışarıya yönelik yönleri ile, devletin iç teşkilatı ve dış ilişkileri ile birlikte, her şeyden önce, milli menfaate dayanan siyasettir. Milli siyaset, millet gerçeğinden hareketle, milliyetçilik akımının yön verdiği, bir tür uygulamadır, amaca varan yolda kullanılan araçtır. Milli siyaset, Türk Devriminin başarısı ve zaferi olduğu kadar, Türk Milletinin kaderini tayin eden, ona yön veren bir politik uygulamadır.

BÖLÜM V

BARIŞ POLİTİKASININ IŞIĞINDA İÇ VE DIŞ POLİTİKADA GELİŞMELER

A. İÇ POLİTİKADA GELİŞMELER

1) Milli Mücadele Dönemi

Yurtta Sulh, her şeyden önce huzurlu ve güvenli bir hayat, insan kişiliğine saygılı bir ortam, kısaca özgürlük ve bağımsızlık ister. Birinci Dünya Savaşının talih-siz sonucu Osmanlı İmparatorluğunun ağır yenilgisi ile sona ermişti. Osmanlı Devletinin ülkesi işgal altında idi. Devlet gerçekte, fiilen (de facto) sona ermişti. Millet ıstırap altında inliyordu, ümitsiz arayışlar korkunç sonuçların belirtilerini açıkça gösteriyordu. Bir Türk Devleti olan Osmanlı Devleti, tarihten siliniyordu.

Tarihte 100'ün üzerinde bağımsız devlet kuran Türkler, yeni bir arayışın beklentisi içinde idi. 19 Mayıs 1919'da Samsun'da karaya ayak basan Mustafa Kemal Paşa, şef ve lider olarak, kurtarıcı gücü ile haykırıyordu. "Ya İstiklal, Ya Ölüm." Bu parola yankılar buluyor, Türk insanı kurtarıcısının gür sesine doğru koşuyordu. Daha ilk andan itibaren Osmanlı Devletinin yetkililerine sesleniyordu. Ordu müfettişi olarak gönderdiği raporda, "Millet, milli hakimiyet (egemenlik) esasını ve Türk milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunu gerçekleştirmeye çalışacaktır" Tevfik Bıyıklıoğlu'na göre, "bu rapor gerçekte bir ihtilal programından farksızdır".⁵⁶

⁵⁶ Tevfik Bıyıklıoğlu, Atatürk Anadolu'da (1919-1921), Ankara, 1959, s. 30

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Ülkenin insan gücünü yeni baştan değerlendirmek, harekete geçirmek için Samsun'dan sonra toplantılar ve toplantılar sonucu Türk Milletinin kurtuluşu için çareler aranmış ve kararlar alınmıştır.

Amasya Tamimi (bildirge) ile "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır" formülüyle milli hareket meşru bir zemine oturtulmuştur. 21/22 Haziran 1919'da duyurulan tamim, milli egemenliğe dayalı milli bağımsızlık hareketine hız ve güç kazandırmış, haksızlığa karşı milletçe bir isyan, başkaldırma parolası olmuştur.

Amasya Tamimi, Anadolu'da kurtuluş hareketini tek elden düzenlemek yolunda milli birliğe yol açmış ve milli bir kongrenin toplanmasını öngörmüştür.

Amasya Tamimi ile iktidarın millette olduğu açıkça belirtilmiş, Türk Milletinin milli bağımsızlığını sağlamak için azim ve kararını ilân edilmiştir. Tamim, yeni Türk Devletinin kuruluşunu hazırlayan bir temel belge niteliğini taşımıştır.

Doğu illerini içine alan Erzurum Kongresi 23 Temmuz 1919'da toplanarak, önemli kararlar almıştır. "Vatan bir bütündür, ayrılık kabul etmez. Milli iradeyi hakim kılmak esastır. Manda ve himaye kabul edilemez". Erzurum Kongresi memleketin bütününe ilgilendiren kararlar alarak Milli Mücadelenin esas programını hazırlamıştır. Programın temel fikri kayıtsız şartsız istiklal, kayıtsız şartsız milli hakimiyet idi. Kongrede vatan

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

sınırları belirtilerek, vatanın bir bütün olduğu ve parçalanamayacağı ilan edilmekle, emperyalistlere de Türklüğün ata yurdunun işgal edilemeyeceği anlatılmak istenmişti. Erzurum Kongresi beyannamesi memleketin her tarafına ve İstanbul'daki işgal kuvvetleri temsilcilerine gönderilmiştir. Temsil Heyetinin seçilmesi ve bu heyetin başına da, Mustafa Kemal Paşa'nın getirilmiş olması milli savunma hareketine güç ve kuvvet vermiştir. Erzurum Kongresi ile milli savunma hareketi şefini bulmuş, aranan, beklenen şef ve lider, resmen kamuoyuna duyurulmuştur. 4-11 Eylül 1919 tarihlerinde toplanan Sivas Kongresi ülkenin bütünlüğünü içine alacak şekilde kararlar almış, Milli Misak'ın esasları kabul edilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas Kongresinde belirttiği gibi," Kongre üyeleri seçimle işbaşına gelen temsilcilerdir. Milletın hakiki ve münteharp (seçilmiş) mümessilleridir".⁵⁷

Sivas Kongresi, yabancı işgaline karşı mukavemet edileceği kararını alarak yürütme yetkisinin de kendisinde olduğunu ilan etmiştir. Kongre Amerikan mandasını reddetmekle kayıtsız şartsız istiklal (bağımsızlık) tezini de kabul etmiş olmakla Anadolu'da doğan, gelişen milli harekete yeni bir anlam vermiştir.

Sivas Kongresi sonrası Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da iktidarı fiilen ve hukuken elinde bulundurmuştur.

⁵⁷ Sebahattin Selek, Milli Mücadele I, Anadolu İhtilali, İstanbul, 1963, s. 240

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresinden bir hafta sonra, Sivas'a gelen Amerikan Generali J. G. Harbord'la yaptığı konuşmada, "Özgür ve bağımsız yeni bir devlet kurmak ve insan gibi yaşamak için mücadele ettiğini" açıklamıştır.⁵⁸

Sivas Kongresinden sonra, Amasya'da yapılan bir protokolle İstanbul Hükümeti ile anlaşma sağlanarak Meclisi Mebusan'ın (Mebuslar Meclisi) toplanması kararlaştırılmış, yapılan seçimle Meclisi Mebusan'ın İstanbul'da toplanması sağlanmıştır. Toplanan Meclis, kısa bir süre sonra işgal kuvvetleri tarafından zorla kapatılmıştır. Ancak Meclis, Ankara'da hazırlanan Misak-ı Milli adı ile tarihe geçen Türk Milletinin kaderi ile ilgili temel ilkeleri ve Türkiye'nin sınırlarını belirleyen bir metni kabul etmiştir. Bundan sonra yeni meclis, yeni kurulan devletin meclisi olarak 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi adı ile hizmet gören bir meclis, seçimle işbaşına gelen demokratik bir meclistir. Yasama ve yürütme gücünü nefsinde toplayan kuvvetler birliği ilkesine dayanan bir meclistir. En büyük özelliği bütün Milli Mücadele döneminde İstanbul'da oturan Sultan-Halife'ye ve Anadolu'yu işgal eden işgalcilere, mütecaviz emperyalistlere karşı mücadele ve silahlı çatışma kararıyla devamlı faaliyette bulunmuştur. Mustafa Kemal Paşa, büyük asker ve siyaset adamı olarak, Meclis'in aldığı kararlarla ve Meclis'in verdiği yetkilerle zafere ulaşmıştır. Mustafa Kemal Paşa

⁵⁸ Lord Kinross, Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu, Cilt I, a.g.e., s.258

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

milletin iradesini temsil eden Meclis'e hep saygılı olmuş, O'nun verdiği kararlardan güç almıştır.

T.B.M.M. bir taraftan İstanbul Hükümeti'nin tahrik ve teşviki ile iç isyanlarla ve irticai tahriklerle uğraşmak zorunda kalmıştır, diğer taraftan da işgalcilere karşı çetin savaşlar ile yurdun kurtuluşunu sağlamıştır. 2/3 Aralık 1921 Gümrü Anlaşması ile silahlı çatışma sona ermiş, ülkenin doğu sınırı belirlenmiştir. Güneyde işgalci Fransızlara karşı yapılan silahlı çatışmalarda başarı ile sonuçlanmış 20 Ekim 1921 Ankara İtilafnamesi (Anlaşması) ile barış sağlanmıştır. İtalyanlarla yapılan anlaşma sonucunda, İtalyanlarda işgal ettiği Antalya bölgesinden çekilmek zorunda kalmışlardır. İngilizlerin büyük destek verdikleri Yunan İşgal güçleri, üç yıl süren çetin mücadeleler sonucu tam bir bozguna maruz kalarak saf dışı olmuşlardır. 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri ile başlayan çetin ve zor geçen mücadeleler sırası ile İnönü I, İnönü II, Sakarya ve Dumlupınar (Başkomutanlık Meydan Muharebesi) muharebeleri sonucunda Türk Ordusunun kesin zaferi ile sonuçlanmıştır. Ülke işgalden kurtulmuş, özgürlük ve bağımsızlık düşüncesi olarak, fikir olarak gerçekleşmiş, mutluluk şarkısı söyler gibi Türk insanın yüzünü güldürmüştür. Bu bedeli ağır mücadelenin adı, Milli Mücadeledir; İstiklal Harbidir (Bağımsızlık Savaşı).

Türk insanının birlikte, beraberlikte fedakarlığında katlandığı topyekun seferber olduğu mücadeledir. Topyekun harbin bütün özelliklerini taşımaktadır.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Yıldırım harbine benzetilen Başkumandanlık Meydan Muharebesi ile silahlı çatışma son bulmuştur, silahlı çatışmaya son veren Mudanya Ateşkes Anlaşması (11 Ekim 1922) kesin barışa uzanan emin bir yol olmuştur. 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Barış Anlaşması ile Türk milletinin hayati hakları ve emelleri gerçekleşmiştir. Devamlı bir barış ve güvenlik sağlanmıştır. Lozan yeni Türkiye'nin hukuki ve siyasi hüviyetini, milletlerarası alanda tanıtmıştır. Dış ilişkiler ve ek kısımlarında ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağımız Lozan, milletlerarası ilişkiler bakımından büyük değer ifade eder.

2) Milli Mücadele Sonrası - Devrimler

Yeni Türk Devleti'nin kurucusu, Milli Mücadele'nin zafer kazanan kahramanı, Milli Mücadele'nin ilk günlerinde Ankara'da söylediği bir nutukta yeni Türk Devleti'nin ve Türk toplumunun modernleşme amacını açıkça dile getiriyordu :

“Kurtuluştan sonra pek mühim vazife-i vataniye ve milliyemiz vardır. Ezcümle ahval-i dahiliyemizi (iç durumumuzu) ıslah (düzeltme) ile millet-i mütamadine (medeni milletler) meyanında (bu arada) faal bir uzv (organ) olabileceğimizi fiilen ispat etmek lazımdır. Bu sayede muvaffak olmak için siyasi mesaiden ziyade içtîmai mesaiye ihtiyaç vardır.”⁵⁹

⁵⁹ A. Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, 2. Baskı, Ankara, 1968, s.250

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Milli Mücadelenin sona erışı ile Türk Devriminin aksiyon evresi tamamlandığından yeni bir evre, devlet ve toplum hayatında, eski düzen yerine yeni bir düzen kurma başlamıştır. Modern devletin kurulması gereğı, devlet ve toplum hayatında kökten değışikliklere yönelinmiştir. Devrimler (İnkılaplar) diye adlandırdığımız bu büyük ve kökten değışiklikler, Milli Siyaset diye adlandırdığımız ortak bir politikanın sonucudur. Akılcılık ve bilimcilik gibi Türk Devriminin temel anlayışına diğeri bir deyimle temel felsefi görüşüne uygun eylemlerdir.

a) Siyasi Alanda Yapılan Değışiklikler

Siyasi alanda beliren kökten değışiklikleri ifade eden Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı ve Hilafetin kaldırılması, devlet hayatında ve siyasi düzende büyük ve derin yankılar yaratmıştır.

Büyük zaferin kazanılmasından hemen sonra barış görüşmeleri hazırlığı esnasında İstanbul'daki Osmanlı Devletinin güçsüz kalıntısı, iktidar yönetimi, Anadolu'da kazanılan zafere ortak olmaya kalkınca, Saltanat yönetimi resmen 1 Kasım 1922'de kaldırılmıştır. Böylece egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu bir defa daha ifade ve ilan edilmiştir.

Askeri zaferin kazanılması, barış görüşmelerinin tam başarı ile sonuçlanması, devlet şeklinin ilanı gereğini ortaya koyuyordu. 13 Ekim 1923'de Anayasaya konulan

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

ek bir madde ile Ankara, yeni devletin başkenti olmuş böylece Devlet merkezinin İstanbul olacağı yolundaki çekişmelere son verildiği gibi, Cumhuriyet ilanı içinde bir adım atılmış oldu. 29 Ekim 1923'de ilan edilen Cumhuriyetle, 23 Nisan 1920'de kurulan yeni Devlet gerçek siyasi hüviyetine kavuşmuş oldu. Bernard Lewis'in açıkladığına göre, "yeni devlet bir hanedan, imparatorluk veya din üzerine değil, Türk ulusuna dayanıyordu ve başkenti de Türk Anayurdunun kalbinde idi."⁶⁰

Milli Mücadelenin başından beri devletin yönetimi cumhuriyetin esaslarına dayanıyordu. Cumhuriyet milli devletin karakterinin bir sonucu idi.

Hilafet, ümmet düşüncesi üzerine kurulmuş bir kurumdur. Milliyetçilik ve milli egemenlik düşüncesi üzerine kurulan yeni Türkiye'nin bu ortaçağ kurumu ile bağdaşması mümkün değildir. Türkiye'de yapılması gereken sosyal ve laik karakterli devrimlerin yapılabilmesi için Hilafetin kaldırılması gerekli idi. 3 Mart 1924'de Halifeliğin kaldırılması ile modern Türkiye demokratik ve laik gelişme yolunda son ve önemli bir adım daha atmış oldu.

Siyasi alanda görülen değişikliklerin yanı sıra, hukuk alanında, sosyal ve kültürel alanda ve ekonomi alanında büyük ve kökten değişiklikler, yeni devletin modern hüviyetini göstermiştir.

---

⁶⁰ Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, (İngilizce'den çeviren Doç. Dr. Metin Kırac), Ankara, 1970. S. 260

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

b) Hukuk Alanında Yapılan Değişiklikler

Topluma düzen veren hukuk kuralları çağımızda etkili kurallardır. Uygulanmaması veya riayet edilmemesi halinde müeyyide (yaptırım) uygulanması, hukuk kurallarının topluma düzen veren diğer kurallardan farklılığını belirler. Hukuk kuralları topluma düzen verdiği gibi güven de verir, insanların huzur içinde yaşamasını sağlar. Güvenli toplum, huzurlu toplum, toplumun gerçek ihtiyaçlarına cevap veren hukuk kurallarının oluşturduğu, yön verdiği toplumdur.

İlkel toplumda topluma düzen veren kurallar dini hüviyet ve karakterdedir. Modern toplumlarda bu kurallar, maddi ve manevi ihtiyaçların toplum düzeninde egemen olması demektir. Dine dayalı hukuk, toplumun sadece manevi ihtiyaçlarına cevap verir, dünya ile ilgili maddi ihtiyaçlarına cevap veremez.

Dine dayalı hukuk, modern toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez, yetersiz kalır.

Osmanlı hukuk sistemi, dini esaslara dayanmakta, devlet ve toplum hayatında din egemen olmakta idi. Osmanlı İmparatorluğu devrinde, devlet teokratik olduğu gibi hukukta teokratikti. Tanzimat ve İkinci Meşrutiyet devrinde bazı sahalarda laik kanunlar konulmuşsa da hukuk sistemimiz geniş ölçüde dini tesirler altında idi.

Dini hukuk sisteminden, laik ve medeni bir hukuk sistemine geçmek hayati bir zorunluktur. Kanun haki-

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

miyetinin istisnasız uygulanabilmesi için, laik hukuk esaslarına dayanan hukuk düzeninin bütünü ile kabul edilmesi gerekirdi. Çağdaş medeniyete erişebilmek için her şeyden önce, toplumun ve insan hayatının çağın gereklerine göre yenilenmesi, hukuk düzenin de yenilenmesini gerekli kılıyordu.

Batı Avrupa hukuk sistemi içinde yer alan Türkiye'nin gerçekleştirdiği geniş ölçüde resepsiyon (toptan, kökten değişim) hareketi, ülkenin siyasi, hukuki ve sosyal kaderine tesir etmiştir. Türkiye, geniş ölçüde yaptığı ve başarı sağladığı hukuk inkılabı (devrimi) ile medeni ve asri bir memleket, batılı anlamda demokrasinin yerleştiği bir ülke olmuştur.

c) Eğitim ve Kültür alanında Değişiklikler

Eğitim, toplumsal bir ihtiyacı karşılayan bir kamu hizmetidir. Çağımızın devleti, başarısını ve gücünü eğitimde bulur. Her ülkede uygulanan eğitim hizmeti, o ülkenin geleceği ile ilgilidir. Bir dini devlet olan Osmanlı Devletinde eğitim dini temellere dayanmakta idi. Yeni Türk Devletinin eğitimi ise millidir. Milli eğitim, gerçek ve ideal bir şekilde vatandaş eğitimidir.

Türkiye'de eğitimin laikleştirilmesi, bir gelişmenin sonucunda olmuş, ilk fikri hazırlıklar Tanzimat Döneminde başlamış, Cumhuriyet döneminde ise gerçek laik öğretim mümkün olmuştur. 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat (Eğitimin Birleştirilmesi) kanunu ile laik öğretim ve eğitim sisteminin temeli atılmıştır. Bu kanunla

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

aynı zamanda öğretim ve eğitim birliği de sağlanarak milli kültür birliğine yönelinmiştir.

Türk Devrimi, sosyal ve kültürel kalkınmanın ana vasıtası, temel unsurunu eğitimde bulmuştur. Türk insanının modern hayatın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yetişmesinde dikkate aldığı temel ilkeler, modern eğitimin öngördüğü, ortaya koyduğu değerlerdir. Öğretimin her kademesinde, modern eğitim sistemi başarılı sonuçlara ulaşmış, yeni Türkiye'nin geleceğini güven altına almıştır.

Kültür alanında yapılan değişikliklerle milli kültürümüzün değeri ortaya konmuş, toplumsal ihtiyaçları karşılamada Türk insanı daha donanımlı ve mutlu olmuştur.

Harf devrimi, yazı dilinde kullanılan Arap harflerinin yerine yeni Türk harflerinin alınmasını ifade eder. Okuyup yazmayı kolaylaştırmak ve yaymak, eğitim politikasının başlıca hedefidir. Bu hedefe ancak harf devrimi ile ulaşılabilirdi. Ayrıca harf devrimi ile Arap fonetiğine esir bir yazı sisteminden, Türk fonetiğine uygun yeni yazı sistemine geçilmiştir. Harf devrimi aynı zamanda batı kültürü ile yakınlaşma sağlamış, kültür devrimine yol açmıştır.

Tarih alanında yapılan değişim, yeni bir düşünce ve yeni bir anlayış getirmiştir. Bilimsel çalışmaları yeni bir anlayışla derinleştirerek Türk Tarih Tezi ile tarihimiz gerçek karakterini kazanma olanağını bulmuştur. Osmanlı

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Devletin ünmet anlayışından, Türk milletinin milli tarih anlayışına yönelmesi, milli şuru güçlendirmiş, Türk milletinin kendine emniyet ve güvenini artırmıştır.

Atatürk, Türk dilini kendi milli benliğine kavuşturma ve kendi benliği içinde zenginleştirmeye çalışmıştır.

Dil, milli yapıyı oluşturan, sağlamlaştıran başlıca et-kendir, ortak bağıdır.

Atatürk, Türk dilini kendi milli benliğine kavuşturmayı ve kendi içinde zenginleştirerek büyük bir kültür dili haline getirmeyi hedef olarak seçmiştir.

Atatürk, dildeki bağımsızlığı, siyasi bağımsızlığın parçası saymıştır.

d) Güzel Sanatlar

Atatürk'e göre, "sanat güzelliğın ifadesidir. Bu ifade sözle olursa şiir, nağme ile olursa musiki, resim ile olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltıraşlık, bina ile olursa mimarlık olur"⁶¹.

Millet hayatında sanatın değerini takdir eden Atatürk, "Bir millet sanattan ve sanatkardan mahrumsa tam bir hayata malikolmaz", "Bir millet sanata ehemniyet vermedikçe büyük bir felakete mahkumdur"⁶² sözü ile de sanatın önemini, millet hayatındaki rolünü açıklamıştır.

⁶¹ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, a.g.e., s. 114

⁶² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, a.g.e., s.125-126

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Atatürk, millet hayatında sanatın yerini ve değerini belirtmekle beraber, onun korunmasını ve gelişmesini de sağlamıştır. Atatürk, her şeyden önce, sanatçılara sanatçı ruhuyla el uzatmıştır :

“Sanatkar, cemiyette uzun ceht (aşırı çalışma) ve gayretlerden sonra alınanda ışığı ilk hisseden insandır”⁶³.

Sanatı desteklemek, sanat alanında yeni yollar açmak, modern Türk toplumunun, medeni insanlık ailesi içinde yerini belirtmek için gerekli idi.

Batı'ya açılma dönemine kadar Türk sanatı, temelde İslami inançlara göre biçimlendirme ve gelişme yolu izlemiştir. İslamiyette heykel bulunmadığından Müslüman Türklerde heykel yapmamışlar ve meydanlara heykel dikmemişlerdir. Resim sanatı da minyatür tarzında idi. Kitaplara yapılan bu resimler sadece kitaplıklarda kalmakta idi. Batılı anlamda sahne sanatları da mevcut değildi. Çok sesli müzik de yoktu. Bu sanat dalları batıya açılma çabaları sonucu XIX. yüzyılda Osmanlı ülkesine girmeye başladı. Batı kaynaklı sanat dallarını Türkiye'ye getirme hareketi, batı tarzı resimle başlamıştır.

Osmanlı döneminde batı kaynaklı sanat dalları arasında en fazla verim, edebi sanatların bazı kolları ile resim alanında görüldü. Resimde gelişmeler, Mühendis-hane ve Harbiye'den yetişen asker ressamaların çabası ile olmuştur. 1920'lere gelindiğinde resim alanındaki

⁶³ Melahat Özgü, Atatürk'ün Edebiyat ve Sanat Anlayışı, a.g.m., s. 41

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

etkinlik bile dar bir çevreye hitap etmekte idi. Türk halkının büyük bir kesimi için resim hala bir anlam ve değer ifade etmiyor, halkın önemli bir bölümü resme karşı günah düşüncesinin etkisi altında kalıyordu.

Türk devrimi, toplumu dogmalardan, gelenek ve göreneklerden kurtarmış, özgür düşünceye ve bilime yöneltmiştir. Devlet yönetiminde, toplum düzeninde laik kurallara yer verme, eğitimde bilimselliğe yönelme, Türk insanını geleneklerin katılığından, dogmalardan ve hurafelerden kurtarmıştır. Bunun sonucu olarak toplumda resim ve heykel karşısında eski çekingenlik yerini hoşgörüye bırakmıştır. Türk kadını ilk defa sahneye çıkmış, sahne sanatlarının bale ve opera dallarında Türk kadını ilk defa Cumhuriyet devrinde temsiller verebilmiştir.

Türk devrimi, akıl ve bilimin açtığı yolla güzel sanatlarda gelişme imkanını hazırlamıştır. Güzel sanatlarda gelişme ve kitlelere yayılmasında da laiklik önemli rol oynamıştır⁶⁴.

e) Toplumsal Yaşayışın Düzenlenmesi

Sosyal alandaki devrimlerimizi baltalayan safsata ve hurafeleri kafalardan çıkarmak, açık fikir ve hür zihniyeti kafalara yerleştirmek bir zorunluluktur.

⁶⁴ Mustafa Cesar, Güzel Sanatlarda Gelişme ve Kitlelere yayılmasında Laikliğin Yeri, Uluslararası Atatürk Konferansı, Tebliğler, Cilt I, İstanbul, 1981, 17. Tebliğ

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Tekke, zaviye, türbe ve tarikatlar, medeni toplum olma yolunda görülen engellerdi.

Atatürk'ün dile getirdiği gibi, "Efendiler ve ey millet, biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, mürşitler ve meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat medeniyet tarikatıdır"⁶⁵.

30 kasım 1925 tarih ve 677 sayılı Kanunla tekke, türbe ve zaviyeler kapatılmış, tarikatlar yasaklanmıştır.

677 sayılı Kanun, inkılapçı ve ileri akımlara karşı gelebilecek kurumlar arasında bulunan dini kuruluşları kaldırmakla toplum düzenini ve huzurunu korumak istemiştir.

Doğu medeniyetini, batı medeniyetinden ayıran dış özelliklerin en önemlisini kıyafet teşkil ediyordu. Çağdaş medeniyetin bütün olarak benimsenmesi, dünyanın kabul ettiği medeni kıyafetlerinde kabul edilmesini gerekli kılıyordu.

Atatürk'ün dile getirdiği gibi, "Biz, her nokta-ı nazardan medeni insan olmalıyız. Fikriniz, zihniyetiniz, tepeden tırnağa kadar medeni olacaktır. Medeni ve beynelmilel kıyafet milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz"⁶⁶.

---

⁶⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, 2. Baskı, Ankara, 1958, s. 215

⁶⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, 2. Baskı, Ankara, 1958, s. 148

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

25 Kasım 1925 Şapka Kanunu ile medeni yaşayışa uyan kıyafet kabul edilmiştir. Kıyafet değişikliği ile asıl hedef dış görünüşte uyum değil, zihniyette ve düşüncede değişiklikle batı uygarlığı içinde yer almaktır.

21 Haziran 1934'de yürürlüğe giren Soyadı Kanunu ile kişi, asıl adı yanı sıra soyadı diye adlandırılan aile adı ile de anılmaya başlamıştır. Aile birliğini ve bütünlüğünü sağlayan soyadının kabulü, toplum hayatında birçok karışıklıkları önlediği gibi aile bağını da güçlendirmiştir.

Toplumsal yaşamın yeni baştan düzenlenmesinde, en önemli olay, Türk kadınına tanınan haklardı.

Toplum hayatında erkeğe üstün haklar tanımak, yetkiler vermek, özgür insan düşüncesine ters düşer. Ayrıca hakları ile eksik, yetkileri ile sınırlı olan kadınların her bakımdan özgür iradeleri ile toplum hayatına katılmaları mümkün değildir.

Eski Türklerde kadın, toplumda saygın bir yere sahipti. Hatun sıfatı ile hakanın yanı başında yer alırdı. Zamanla ve din kurallarının yanlış yorumlanmasının etkisi ile kadın toplumda yerini erkeğin üstünlüğüne bırakmıştır.

Milli Mücadele döneminde Türk kadını şerefli hizmetler görmüş, vatan savunmasında erkeğin yanı başında yerini almıştır.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Atatürk, Türk kadınına gördüğü hizmetlerden ötürü, "o ulvi, o fedakar, o ilahi Anadolu kadını "olarak değerlendirmiş ve "hepimiz bu büyük ruhlu ve duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle, ebediyyen takdir edelim" demiştir.

1926 yılında Medeni Kanununun kabulü ile kadınlarımız medeni haklarına kavuşmuş, kadın erkek eşitliği toplumumuzda yer almıştır. Siyasi haklar ilk defa 1930 yılında Belediye Kanunu ile kadınlarımıza tanınmış, daha sonra da 1934 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile milletvekili seçmek ve seçilmek hakkı tanınmıştır.

f) Ekonomik ve Mali Alanda Gelişmeler

Yeni Türk Devleti köhnemiş Osmanlı Devletinin yerine geçerken harap bir ülkeyi de devralmıştı. Ülke geri kalmış, fakir ve sermayeden yoksundu. Ülkemizde sanayi denilebilecek tesisler de mevcut değildi. Ulaşım ülkede güçlkle gerçekleştiriliyordu. Bankacılık, dış ticaret, demiryolları hep yabancıların elinde idi. Nüfusun yüzde doksanı okuma yazma bilmiyordu⁶⁷.

A.H. Hanson'un belirttiği gibi, "Türkiye, sömürge tipi düşük bir iktisat ve onun yanında derin bir sermaye eksikliği ve bundan da derin bir teknik bilgi eksikliği ile başbaşa kalmış bulunuyordu"⁶⁸.

⁶⁷ Haluk Cilov, Türkiye Ekonomisi, İstanbul, 1972, s. 134-135

⁶⁸ A.H. Hanson, Türkiye'deki İktisadi Devlet Teşekküllerinin Bün-ye ve Mürakabesi, Ankara, 1954, (Teksir)

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Türkiye, başka ülkelerle karşılaştırılması güç şartlar altında bulunmakta, kalkınabilmek için büyük güçlükleri yenmek zorunda idi. Birinci Dünya Savaşı 1918 yılında bittiği halde, Türkiye 1922 yılı sonlarına kadar bir ölüm kalım savaşı yaşamıştı.

Cumhuriyet ilan edildiği 1923 yılında kişi başı düşen milli gelirin 50 dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir⁶⁹.

Yeni devlet 23 Nisan 1920'de kuruluşundan itibaren bir önemli sorun olarak ülkenin işgalden kurtarılması ve milli bağımsızlığın sağlanması için büyük ve çok üstün çabalar içinde bulunmuştur.

Lozan Barış Andlaşması'nın imzalanması, Cumhuriyet ilanı ile yeni bir evreye girilmiş, sağlanan barış ve yeni siyasi düzen, ekonomik alanda toparlanma ve kalkınma tedbirlerinin alınmasına neden olmuştur.

Yeni devletin kuruluşundan 1933 yılına kadar geçen on yıl içinde, siyasi iktidar, özel teşebbüsü desteklemiştir. Fakat buna rağmen çeşitli etkenlerin ve bilhassa teşebbüs ve sermaye eksikliğinin etkisi altında memleketin ekonomik gelişmesi ve sanayileşmesi bakımından önemli bir ilerleme kaydedilmemiştir. 1929 - 1930 dünya ekonomik bunalımının getirdiği sıkıntılar da, devletin ekonomiyi yeni bir yön vermesine neden olmuştur.

---

⁶⁹ Bkz. Ömer Sarç, 50 Yıllık Cumhuriyet Döneminde ekonomik ve Sosyal Bünyedeki Başlıca Değişmeler, İstanbul İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 30, No:1-4, s.9-10

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını süratle başarması, halkının refah seviyesinin yükseltilmesi ve çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak için devletin bazı tedbirler alması ve bu amaçla bir takım kuruluşlar kurması zorunlu olmuştur. Bu zorunluğun sonucu olarak devlet icrai ve idari faaliyetlerin yanı sıra sınai ve iktisadi alanlara da yayılarak bir takım kamu hizmetleri kurmuştur.

Devletçilik adı altında uygulanan bu politika, Türkiye'nin kalkınmasında başarılı olmuştur.

Yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan Atatürk'ün ölümüne kadar olan uygulanan devletçilik politikası, kalkınma açısından bazı özellikler taşır.

Dış ticaret açığı olmadan, enflasyona başvurulmadan, dengeli ve istikrarlı bir kalkınma sağlanmıştır.

Türkiye'nin ekonomik kalkınması ve daha sonra gelişmesi sihirli bir değnekle, liberal ekonomik düzeni yerleştirmekle sağlanamazdı. Türkiye'de devletçilik, ekonomik alanda uygulanması ile karma ekonomi, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşulların sonucu olmuştur. Türkiye'yi devletçiliğe, devlet yetkilerini toplum refahına yönelterek hareket etmeye, demokratik düzen içinde süratli kalkındırmak zorlamıştır.

Türkiye'de devletçilik sadece ülkenin süratli kalkınmasını sağlamak amacı ile değil, aynı zamanda sosyal bir amaca yönelik olarak sosyal adaleti de gerçekleştirilmeye çalışmıştır.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Toplum için, toplum yararına lüzumlu ve faydalı hizmetler görmekle görevli çağımızın devleti, klasik kamu hizmet ve faaliyetleri ötesinde toplum yararına çok daha geniş ve yaygın hizmet görmekle yükümlü olmuştur. Devletin ekonomik, sosyal ve kültürel alana yayılışı kolektif ihtiyaçları devlet eliyle karşılama gereğinin bir sonucu olmuştur.

Çağdaşlaşmanın, çağdaş devlet anlayışının uygulanması için yapılan değişiklikler (Devrimler), “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesinin varlığı ile imkan bulmuştur. Devrimler ve Devrimlerin sonucu iç politikadaki bu büyük değişiklikler aynı zamanda “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” un sağlanmasını öngörmüştür. Yani karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Devrimlerin başarıya ulaşması “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” un varlığı ile mümkün olmuştur.

B. DIŞ POLİTİKADA GELİŞMELER

Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi açılırken hükümetin takip edeceği siyasetin esasları hakkında bilgi vererek milli hudutlar dışında herhangi istilacı gaye gözetilmediği, emperyalist bir hedef takip edilmeyeceğini açıkça belirtmiştir. Ankara’da yeni devletin kurulması, Osmanlı İmparatorluğunun İtilaf Devletleri tarafından 24 Nisan 1920’de San Remo’da bölünmesi ile ilgili konferansın toplanması ile aynı tarihe rastlar.

Atatürk, 30 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulduğunu bütün yabancı devletlerin Dışişleri

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Bakanlarına da bildirmiştir. 2 Mayıs 1920'de Büyük Millet Meclisinin seçtiği ilk kabine, 5 Mayıs'ta Atatürk'ün başkanlığında toplanarak memleketin iç ve dış politikasında takip edeceği yolları kararlaştırmış ve bilhassa dış ilişkilerin düzenlenmesine önem vermiştir.

Ankara Hükümeti, İstanbul işgal altında kaldığı sürece yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin Türk Milletini temsil edeceğini işgal kuvvetlerine bildirmiş, ayrıca 7 Haziran 1920'de kabul edilen bir kanunla da, 16 Mart 1920'den itibaren İstanbul Hükümeti tarafından akdedilmiş bulunan ve akdedilecek olan her türlü anlaşma ve sözleşmeler ile resmi kararları ve verilmiş olan imtiyazları yok saymıştır.

İtilaf Devletlerinin İstanbul Hükümeti ile barış anlaşması akdetmek istemeleri ve barış görüşmelerinde İstanbul Hükümetini muhatap almaları, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 18 Haziran 1920'de Misak-ı Milliye sadık kalınacağı ve Türk topraklarının bölünmesinin kabul edilmeyeceği yolunda karar alınmasını gerekli kılmıştır.

Yeni kurulan devlet kurulduktan sonra ilk diplomatik teması Sovyetler Birliği ile yapmıştır. Batının emperyalist devletleriyle savaşan Sovyetlerin, yeni Türk Devleti ile anlaşması, müşterek düşmana karşı birlikte hareket etme zorunluğundan ileri geliyordu. Ayrıca, Milli Mücadeleyi başarı ile sürdürebilmek için dış yardıma ihtiyaç vardı.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Sovyet Rusya ile diplomatik ilişkilerin kurulması, Sovyetlerin, 3 Haziran 1920'de Misak-ı Milli'yi tanımaları, bu iki ülkeyi yakınlaştırmıştır. Osmanlı Devletinin parçalanması ve fiilen sona ermesini öngören, 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Barış Andlaşması, Doğu Anadolu'da Ermenileri, Türk topraklarına tecavüze ve katliama yöneltmiştir. Doğu Anadolu'da Ermeni saldırısı, Doğu cephesindeki ordu birliklerimiz tarafından püskürtülmüş, sağlanan zafer, 2/3 Aralık 1920'de imzalanan Gümrü Barış Andlaşması ile sonuçlanmıştır. Yeni kurulan devletin kazandığı bu zafer ve sonunda imzalanan Andlaşma, Sevr düzenine son verdiği gibi, Sovyetlerle aramızda yakınlaşmaya sebep olmuştur.(Gümrü Barış Andlaşmasının imzalanmasından bir gün sonra Ermenistan'ın Sovyetler Birliğine katılması ile bu andlaşma hukuken geçersiz olsa bile, fiilen etkisini göstermiştir.) Ermenistan'ın da Sovyetler Birliğine katılması sonucu, yeni Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan 16 Mart 1921 tarihli Moskova Andlaşması, yeni Türkiye'nin doğu sınırını belirlemiş, barışın ve huzurun sağlanmasını temin etmiştir. Farklı siyasi rejimde olmalarına rağmen bu iki ülkenin akdettiği dostluk andlaşması, birlikte bir arada yaşama (La Coexistence Pacifique) düzeninin en cazip örneğini teşkil etmiştir. Bu andlaşma ile Türkiye tarihte uzun yıllar savaştığı bir ülke ile devamlı bir barışa yönelmiş, dostluk ilişkileri kurmuş, Anadolu'nun işgalden kurtarılması savaşında dış yardımı da sağlamıştır.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Doğu'da barış sağlanmakla sorun bitmiyordu. Güneyde ülkeyi işgal eden ve sömüren Fransa ve batıda Yunanistan askeri birlikleri ile sert çatışmalar devam etmekte idi.

Güneyde Fransızlar ve onların üniforması ile dövüşen Ermeni askeri birlikleri, Çukurova'da, Şanlıurfa'da, Kahramanmaraş'ta ve Gaziantep'te karşılaştıkları sert silahlı çatışmalarda, ağır kayıplar vererek mağlup olmuşlardır. Sakarya'da Yunanlılara karşı kazanılan zafer, Fransızları ümitsizliğe sürüklemiş, 20 Ekim 1921'de Ankara'da imzalanan Anlaşma ile Fransa ile silahlı çatışmaya son verilmiştir. Aktedilen anlaşma ile barış sağlanıyor ve Güney sınırimız da tespit ediliyordu. Bu anlaşma ile Birinci Dünya Savaşının galiplerinden biri olan Fransa, Misak-ı Milli'yi tanıyor ve yeni Türk Devleti, silahlı mücadelesinde Yunan askeri gücü ile başbaşa kalıyordu.

Bu arada batılı güçlerin kısa süreli oyalama amaçlı silahlı çatışmayı geçici süreli durdurma önerileri, kesin barış isteyen Ankara'yı yolundan alıkoymamıştır. Anadolu'nun tamamen boşaltılması şartı ile barışın sağlanacağını Ankara ısrarla belirtmiştir. Kat'i barış, Ankara'nın tam zaferi ile, 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taaruzun başarıya ulaşması ile mümkün olmuştur. 20 Kasım 1922'de Lausanne'da (Lozan) toplanan barış konferansı, sadece silahlı çatışmaya son vermemiştir, Birinci Dünya Savaşının galipleri ile de hukuki ve siyasi yönden de uyuşmazlıkları çözümleme, kökü

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

yüzyıllara kadar ulaşan sorunları sonuçlandırma imkanını da sağlamıştır. Lozan Barış Andlaşması, Türk Milletinin hayati haklarını ve emellerini gerçekleştiren bir baş eserdir. Lozan aynı zamanda Orta Doğu'nun önemli bir bölgesinde sürekli bir barış ve güvenliği kurmak ve devam ettirmekle de dünya barışına hizmet etmiştir. Lozan Barış Andlaşması kurduğu hukuki ve siyasi düzenle, özellikle Orta Doğu'da barış ve güvenlik sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşına son veren barış andlaşmaları kısa bir süre sonra sona ermişlerdir. İkinci Dünya Savaşının çıkmasına sebep olmuşlardır. Halbuki Lozan, Türkiye'nin de izlediği barış politikası ile savaş içinde dahi, savaşın etkisinden uzak kalarak barışın korunmasını sağlamıştır.

Lozan Barış Andlaşması sonrası, Lozan'da çözülmeyen meseleler kısa zamanda çözümlenmiş, uygulamada karşılaşılan güçlükler tarafların anlaşmaları ile sonuçlanmıştır. İngiltere ile Musul meselesi, çetin mücadeleler sonucu, 5 Haziran 1926'da imzalanan Andlaşma ile sona ermiştir. Fransa ile Türkiye arasında en önemli mesele, Osmanlı Devletinin borçları, misyoner okulları ve Adana-Mersin demiryollarının satın alınması ve diğer uyuşmazlıklar karşılıklı görüşmelerle çözülmüş, aktedilen andlaşmalarla düzenlenmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki "etabli"denilen anlaşmazlıkta 10 Haziran 1930 tarihli Anlaşma ile çözümlenmiş, bu iki ülkenin siyasi alanda yakınlaşması sağlanmıştır.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Türkiye kuzey komşusu Sovyet Rusya ile Milli Mücadele yıllarında imzaladığı 16 Mart 1921 tarihli Moskova Andlaşmasını, daha sonraki yıllarda da 17 Aralık 1925 Paris'te imzalanan Dostluk ve Saldırmazlık Andlaşması ile yakın dostluk ve işbirliğini sağlamıştır.

1930'lu yıllardan sonra Türkiye yeni bir atılım içerisindedir. Milletlerarası işbirliği konusu dış politikanın en önemli değer verdiği konular arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin 1932 yılında Milletler Cemiyetine girişi izlediği barışçı politikanın sonucu olmuştur. Türkiye, Milletler Cemiyetine katılarak kolektif güvenliğin en hararetli savunucusu olmuştur.

Balkanlarda siyasi işbirliğini öngören Balkan Antantı 9 şubat 1934 tarihinde imzalanmıştır. 1930 yılından itibaren gelişen ve Balkan Konferanslarıyla gerçekleşen bu yakınlaşma ve işbirliği Balkan Antantı'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Antlaşma barut fıçısı Balkanlarda kısa süreli de olsa barış ve güvenliği sağlamıştır.

Türkiye, milletler arası uyuşmazlıklarını barışçı yollarla çözümlenmeye çalışmakla, kuvvete ve kuvvet tehdidine müracaat etmemekle barışa hizmet etmiştir.

En önemli iki uyuşmazlık, Hatay davası ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi ilgili devletlerin karşılıklı rızaları ile çözümlenmiş, Türkiye milletlerarası hukuk kurallarına saygılı olmuştur.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Lozan'da düzenlenen Boğazlar Sözleşmesinin yetersizliği, yeniden bir düzenlemeyi gerekli kılmış, ilgili devletlerin uygun bulmaları ile Montreux'da toplanan konferans 20 Temmuz 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesini kabul etmiştir.

Konferansın gerek açılışında ve gerekse sırasında konferansa katılan devletlerin delegeleri, Türkiye'nin barışçı tutumu ile Boğazlar Sözleşmesini, tarafların karşılıklı rızaları ile değiştirmek için çabasını dile getirmiş ve övmüşlerdir.

Bu konuşmalar içerisinde en enteresan olanlarından biri de, konferansın başkan yardımcısı, Devletler Hukuku profesörü Yunanlı temsilci N. Politis'in sözleridir:

“Dostlar kavgaya atıldığında, onlara başarı dileğini; onların yanı başında davranışlarını, eylemlerini kolaylaştıracak ve olanak ölçüsünde gücünü onların gücüne katarak, işi iyi yola yöneltmeye çalışılır. Benim gözümde yıllardan beri ülkeme sarsılmaz dostluk bağlarıyla bağlı bulunan Türkiye'den daha çok böyle bir yardımı hak etmiş ülke olamazdı. Bu başarıdan sonra, Türkiye buradan dünya gözünde moral açıdan daha da yücelmiş olarak, uluslararası haklılığın sancaktarı, uluslararası uzlaşmanın koruyucusu ve barışın düzenlenmesinin savunucusu olarak çıkmaktadır. Türkiye'yi dünyanın gözünde yücelten her şey, dostları için bir kazançtır; işte bana burada elimden geldiğince çalışma gücü veren, açıkça söylemek isterim ki, bu duygu ol-

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

muştur; çünkü, Türkiye'nin kazancı, dolaylı olarak benim ülkemin de kazancıdır."⁷⁰

Montreux Boğazlar Konferansında Türkiye'nin örnek alınacak barışçı tutumu, birçok delegeler tarafından parlak sözlerle dile getirilmiştir. Dileğim, savaşı değil, barışı arayan ve onda insanlığın mutluluğunu bulan ve Türkiye gibi barışı savunan bir ülkeye dost gözle bakan, değerli bilgin ve diplomat Politis gibi devlet adamlarının ülkelerini yöneltmeleri ve insanlığın yararına olan barışa hizmet etmeleridir.

Montreux Boğazlar Konferansının açılışında Türkiye'nin temsilcisi Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın, Boğazlarla ilgili tasarımız hakkındaki konuşması, barışçı Türkiye'nin dünya barışına hizmette ne ölçüde hazır olduğunu da göstermektedir.

"İnanıyorum ki, Kemalist Türkiye'nin politikası, gerçekçi düzeyde bir barış ve iyi geçim politikası sayılmak için kanıtlarını yeterince ortaya koymuştur. Tasarımız, işbirliği yolunda beslediğimiz içten isteğimizi bir kez daha görebilmemizi sağlayacaktır."⁷¹

Türkiye'nin barışçı yollarla çözümlediği ikinci önemli uyumsuzluk da Hatay anlaşmazlığıdır.

⁷⁰ Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, (Çevirenler:Seha L. Meray, Osman Olcay), Ankara, 1976, s.272

⁷¹ Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, (Çevirenler:Seha L. Meray, Osman Olcay), Ankara, 1976 s. 25

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

20 Ekim 1921’de Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Ankara Anlaşması, İskenderun sancağını Suriye’den ayıracak ayrı bir statüye tabi tutuyordu. Bu anlaşmanın 2inci maddesi İskenderun bölgesi için özel bir yönetim usulü kurulacağını, Türk soyundan gelen sakinlerin kültürel gelişmesi için her türlü kolaylıktan faydalanacağını ve Türk parasının da orada resmi nitelik taşıyacağını öngörüyordu. Anlaşma hükümlerine uygun olarak, İskenderun Sancağı, (daha sonra Hatay adını alacaktır) adlı bu bölgede özel bir yönetim kurulmuştur.

Fransa, Suriye ile anlaşarak manda idaresine son vermeyi kararlaştırmış ancak İskenderun Sancak’ın kaderi bu anlaşmada yer almamıştı. Türkiye, İskenderun Sancak’ın kaderi ile ilgilenererek Fransa ile uyuşmazlığı, önce Milletler Cemiyeti önünde, daha sonra da karşılıklı görüşmelerle çözümlenmiştir. İskenderun Sancak idaresi önce bağımsızlığına kavuşmuş daha sonra da Türkiye’ye katılmıştır.

Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında 8 Temmuz 1937’de Tahran’da Saadabat Sarayında imzalanan dörtlü işbirliği ve dostluk paktı, bu ülkelerin tehdide karşı güvenliklerini sağlamayı öngörüyordu. Dostluk havası içinde imzalanan Dörtlü Pakt, Milletler Cemiyeti Paktı ile Briand-Kellog Paktına bağlılığı öngörüyor, birbirlerinin iç işlerine karışmamayı, sınırların korunmasına saygılı olmayı gerçekleştiriyordu.

Türkiye kuzey komşusu Sovyet Rusya ile iyi ilişkiler içinde olmayı devam ettirdiği gibi, batıda Balkan Paktı

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

ile Doğu'da Saadabat Paktı ile bir dostluk ve güvenlik sistemi kurmuştu. Kurulan dostluklar, sağlanan iyi ve güvenilir ilişkiler bölgede kolektif güvenlik sisteminin uygulanmasını sağlamakta ve barışın teminini öngörmekte idi. Türkiye kurduğu barışçı ilişkilerle ve devam ettirdiği barış politikası ile insanlığa hizmet ediyordu.

Atatürk, 1937 yılında yaptığı konuşmada dış politika açısından, Türkiye'nin milletlerarası barışa katkısını ortaya koymaya çalışmıştır:

“Cumhuriyet Hükümetinin, komşularıyla ve diğer büyük, küçük devletlerle olan münasebetlerinde, ahenkli bir istikrar ve inkişaf göze çarpmaktadır.

Sulh yolunda nerden bir hitap geliyorsa, Türkiye onu tehliküle karşıladı ve yardımlarını esirgemedi.”⁷²

Keza aynı konuşmasında, milletlerarası barış ve güvenliği sağlamakla görevli Milletler Cemiyetine de atıf yaparak, sulh idealine yardımcı olmayı amaç edinmiştir:

“Milletler Cemiyeti'nin geçirmekte olduğu çetin safhalarda, Cumhuriyet Hükümeti, bu arsiulusal kuruma olan bağlılığını her sahada göstermek suretiyle, sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.”⁷³

Türkiye, milletlerarası uyuşmazlıklarını barışçı yollarla çözümlenmeye çalışmakla, kuvvete ve kuvvet tehdidine müracaat etmemekle barışa hizmet etmiştir.

⁷² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 388

⁷³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, s. 388

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Atatürk'e göre, "Dış siyasetimiz, başlangıçta kendisine çizdiği hareket çizgisinden asla sapmamıştır. Dış siyasetimiz, daima milletler refahının yaratıcısı olan barış içinde, memleketin gelişmesini amaç edinmiştir. Bu gelişmeyi, tam ve kayıtsız olarak, bütün milletlere temenni ederiz."⁷⁴

Barışçı Türkiye, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh"u sadece bir ilke olarak değil, bir politik düstur olarak uygulamakta, onda insanlığın mutluluğunu da aramaktadır.

---

⁷⁴ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Genişletilmiş İkinci Basım, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,2005, (Halkın Hakkı Milliyetçi Milliyetçi, 30.10.1933, s.2'den naklen), s.446

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, öncelikle özgürlüğün ve bağımsızlığın sağlandığı ortamda oluşur ve gelişir. Özgürlük ve bağımsızlık insan tabiatının gereğidir ve insanlara özgü değerlerdir.

Atatürk, Türk milletinin kaderini tayin eden büyük mücadeleye “Ya İstiklal, Ya Ölüm”parolası ile başlamıştır. Yaşamak için, var olmak için, Türk milletinin özgürlüğünü ve bağımsızlığını en güçlü şekilde dile getirmek gerekiyordu. Bağımsızlık Savaşı, meşruluk esaslarına dayanarak, Türk milletinin haklarını aramıştır. Hak arama, millet olarak var olma yolu, ancak kuvvete müracaatla, silahlı çatışma ile mümkün olmuştur. Çeşitli cephelerde geçen çetin savaşlar ve bu savaşların sonucu erişilen barış, Milli Mücadelenin büyük kazancı olmuştur. Kazanılan barış, kutsal bir hazine gibi itina ile değerlendirilmiş ve kıymeti bilinmiştir.

Savaşla kazanılan zafer, barış getirmiştir. Savaşın ürünü zaferdir, zaferin ürünü ise barış olmuştur.

Barışın devamlılığı, etkinliği kurulacak yeni düzeyin sağlayacağı imkanlara bağlı kalmıştır. Kurulan yeni devlet, bağımsız devlet, başarı şansını, çağın gereklerine cevap verecek, yeni çağdaş, modern devlette bulmuştur.

Siyasi, hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yapılan kökten değişiklikler (Devrimler) modern

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

ve çağdaş devleti oluşturmuştur. Türk insanı bu yeni düzende özgür ve bağımsız yaşamının mutluluğunu bulmuştur. Mutlu, huzurlu ve güven içinde yaşamının esas şartı, ancak barış ortamında mümkündür. Barış, milletleri refah ve mutluluğa erdiren en emin yoldur.

Atatürk, şef, lider ve büyük devlet adamı olarak, en zor şartlar altında dahi, barışın nimetlerinden ülkesini ve bütün insanlığı yararlandırma becerisi ve gücünü göstermiştir.

1) Barış (sulh), bugün milletlerarası hayatın kaçınılmaz bir düzenidir. Yurtta Sulh ile Cihanda Sulhu birbirinden ayırmak bu iki siyasal ve sosyal düzeni birbirinden koparmak demektir. Barış (sulh) bir bütündür, parçalanamaz, bölünemez. İçerde barışı sağlayan ülkenin dışarıdaki politikası başarı ile sonuçlanır. Milli hayat ile milletlerarası hayatın karşılıklı etkileşimi barışı bir bütün olarak değerlendirmeyi gerekli kılar.

İnsanlığın en büyük amacı barıştır. Barış, huzur ve güven getirir, istikrarı sağlar. Birleşmiş Milletler teşkilatının da esas amacı barıştır.

Dakar Üniversitesi'nden Thierno Diallo, ülke ve insanlık arasındaki ilişkiyi, Atatürk'ün de sözlerine atfı yaparak şöyle değerlendirmektedir.

“Kendisi de (Atatürk) Türk halkı için düşündüğünü, bütün insanlar için, genelde bütün insanlık için düşünüyordu.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

“İnsanlığın mutluluğu, açlığın ve yoksulluğun yerini almalıdır.”

“Tüm insanlığı tek bir vücut gibi düşünmelidir.”

“Dünyanın herhangi bir yerinde bir bunalım varsa, bana ne dememelidir.”

“Atatürk’ün çok ince bir özgürlük ve haysiyet duygusu vardı. İnsan severdi ve uluslararası barış ve anlaşma için çalışıyordu.

O’nun için, ülkesindeki barış, dünya barışından ayrı düşünülemezdi. Biri diğerini aynı yolda izlemekte idi. İkisinin de bir tek amacı vardı. Türk halkının güvenliğini sağlamak ve insanlığın mutluluğunu yaratmak.”⁷⁵

Atatürk insanlık ülküsünü ve barış özlemini her fırsatta ve sık sık tekrarlamaktadır. Atatürk, insanlık davasının barışçı savunucusudur. Daha 1931 yılında sesini dünyaya duyurmak için haykırmıştır:

“İnsanları mutlu edecek tek yol, onları birbirlerine yaklaştırarak, onlara birbirlerini sevdirecek, karşılıklı maddi ve manevi gereksinimlerini temine yarayan hareket ve enerjidir. Dünya barışı içinde insanlığın gerçek

⁷⁵ Thierno Diallo, Emperyalizme ve Kolonyalizme Karşı Savaşın da Önder Olarak Atatürk, Atatürk’ün Düşünce Ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları, Uluslararası Sempozyum (2 - & Kasım 1981), Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1985, s. 204

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

mutluluğu, ancak bu yüksek ülkü yolculuklarının çoğalmas ve başarılı olmasıyla mümkün olacaktır.”⁷⁶

Aynı amaca yönelik konuşmalar hep devam etmiştir.

“İnsanlıkta mutluluk, insanoğullarının birbirine yaklaşması, insanların birbirini sevmesi, hepsinin temiz duygu ve düşüncelerini birleştirmesiyle olacaktır.”⁷⁷

Atatürk, ulusların birbirlerini tanımalarını, birbirlerini anlamalarını gerekli görmüştür. Dünyaya egemen olan barış, böyle karşılıklı anlayışın sonucu olur. Atatürk’ün gözünde uluslar bir ailenin (insanlık ailesinin) fertleridir. Birbirlerinin fenalığını değil, iyiliğini istemeli, birbirlerine destek olmalıdırlar. Çünkü birileri felaket içinde iken, öbürlerinin huzurlu ve mutlu olmalarına olanak yoktur.”⁷⁸

Atatürk’e göre, “Milletler gam ve keder bilmemelidirler. Şeflerin görevi, yaşamı neşe ve sevinçle karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.”⁷⁹

Milletlerin mutluluğu konusunu dikkatle inceleyen Atatürk, insanlığın barış içinde mutluluğunu ve saadeti bir bütün olarak ele almaktadır.

“Milletleri yöneten adamlar, doğal olarak evvela ve evvela kendi milletinin varlığının ve mutluluğunun

---

⁷⁶ Utkan Kocatürk, Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara, 2005, s. 455

⁷⁷ Aynı Eser, Aynı Yer

⁷⁸ Suat Sinanoğlu, Türk Devrimin Evrenselliği, a.g.e., s. 10

⁷⁹ Utkan Kocatürk, Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri, s. 459

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

yaratıcısı olmak isterler. Fakat, aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek gerekir. Bütün dünya olayları bize bunu açıktan açığa kanıtlar. En uzakta zannettiğimiz bir olayın bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir organı saymak gerekir. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün organlar etkilenir. Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne? Dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak gerekir. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik kişisel olsun, milli olsun daima fena sayılmalıdır. O halde konuştuklarımızdan şu sonucu çıkaracağım : Doğal olarak kendimiz için bütün gereken şeyleri düşüneceğiz ve gereğini yapacağız. Fakat bundan sonra dünya ile ilgileneceğiz”.⁸⁰

Atatürk’e göre : “Barış, milletleri refah ve mutluluğa eriştiren en iyi yoldur. Fakat bu kavram bir defa ele geçirilince sürekli bir dikkat ve özen ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister. Memleketimizi her gün daha çok kuvvetlendirmek, her alanda her türlü olasılıklara karşı koyabilecek durumda bulundurmak ve dünya olaylarının bütün evrelerini büyük bir uyanıklıkla izlemek, barışsever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır”.⁸¹

⁸⁰ Aynı Eser, s. 460

⁸¹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, İstanbul, 1945, Maarif Matbaası, s. 396

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Atatürk barışın devamlılığı için gerekli tedbirlerin alınmasını hararetle savunmuştur.

“Şu an inanıyorum ki, eğer devamlı barış isteniyorsa, kitlelerin durumlarını iyileştirecek uluslararası önlemler alınmalıdır. İnsanlığın bütünüün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, aç-gözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir”.⁸²

Atatürk'ün bunları dile getirdiği dönemde Milletler Cemiyeti, milletlerarası barış ve güvenliği sağlamakta başarılı olamamıştır.

Atatürk Türkiye'si Balkan Antantı ve Saadabat Paktı ile, komşuları ile iyi ve dostane komşuluk ilişkileri ile bölgesel güvenlik sistemi yolu ile milletlerarası barışa katkı sağlamıştır. Genel anlamda kolektif güvenliğin sağlanması içinde çaba harcamıştır.

Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterim diyen Atatürk, insan sevgisi ile içi dolu, tutkulu bir barışseverdi. “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi, O'nun düşüncelerinin, O'nun uyguladığı politikanın vecize şeklinde ifadesidir. Bu değerlendirme ile hem ülkesine, hem de insanlığa hizmeti amaç edinmiştir.

2) Atatürk'te barışa duyulan ilgi, barışa hizmet etme çabasının ne zaman başladığı sorusu çeşitli vesilelerle sorulmuştur.

---

⁸² Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Ankara, 1969, s. 263 Ayrıca ayın Tarihi, Sayı 19, 1935

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu, "Atatürk Devriminin Evrenselliği konusunda yaptığı açıklamada konuya açıklık getirmiştir.

"Atatürk askerdir, savaş onun mesleğidir. Ancak Atatürk gönlünde ve zihninde derin kökler salmış bir yaşam felsefesine sahiptir. Bu felsefenin temelinde insan sevgisi ve yaşam çöşküsü yatar. Öbür yandan ulusların tarihinden ve ülkesinin gerçeklerinden ders aldığı söyler. İnsanların tarih boyunca çektikleri acılar O'nu derinden etkilemiştir. Amacı genç yaşta belirmiştir; barış içinde bir vatan, barış içinde bir dünya, O'nun idealidir."

"Atatürk'ün belli bir tarihten itibaren barışa belirgin bir eğilim duymuş olması söz konusu olamaz. Atatürk, insancıl ve akılcıl düşüncesi nedeniyle ve içinde yoğrulduğu tarihsel olaylar nedeniyle barışı insanlar için mutluluk ve refah kaynağı olarak görmüştür."⁸³

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu'nun konuşmasına katkı yapmak amacıyla Prof. Dr. Nejat Kaymaz'ın yaptığı açıklamalarda, Atatürk'ün barışseverliğini Atatürk'ün karakterinde aramak gereğini belirtmektedir.

"Atatürk'ün bir konuşmasında, bir milletin hayatı tehlikeye girmedikçe, harbin cinayet olduğunu söylüyor. Bir diğer konuşmasında da, özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir diyor.

⁸³ Suat Sinanoğlu, Atatürk Devriminin Evrenselliği, a.g.e., s. 15-16

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Özgürlük ve bağımsızlığı kazanmak için bazen savaş gerek vardır. Milletçe savaşmak da gerekebilir. Ama onu koruyabilmek için gerekli olan asıl unsur, değer barıştır. Onun için Atatürk'ün barışçılığı, karakterinden, yaratılışından geliyor."⁸⁴

Bir diğer bilim adamı İzzettin Doğan'a göre, "Barış, Atatürk'te tarih bilgisinin ve tarihi doğru çözümlemenin kendisine armağan ettiği derin bir tutkudur."⁸⁵

3) Barış, barışseverlik, insan fikir ve düşüncesinin eseridir. Barışseverlik, fikir ve düşüncede olgunluğu, gelişmeyi belirttiği gibi eğitimle de pek yakından ilgilidir. Bilinçli olarak barışseverlik, bilgiyi iyi algılamakla ve eğitimin nimetlerinden yararlanmakla mümkün olur.

Tarihte büyük devletler kuran Türk milletinin başarısının sırrı, istikrarlı ve adil düzen kurmakta ve hoşgörülü anlayışa yer vermekte görülür. Ancak bu şartlar altında Türk insanı huzurlu ve güvenli bir yaşama ulaşmıştır. Bu yaşam tarzının adı ise barıştır.

Barış içinde huzurlu bir yaşamın sağlanmasında Türk düşünürlerinin büyük etkisi olmuştur.

---

⁸⁴ Prof. Dr. Suat Sinanoğlu'nun bildirisine katkı amacıyla Prof. Dr. Nejat Kaymaz'ın yaptığı konuşma, a.g.e., s. 22

⁸⁵ İzzettin Doğan, Atatürk'ün Dış Politikası ve Uluslararası İlişkiler Anlayışı, Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk (Kolektif Eser), Dr, Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı yayınları, İstanbul, 1989, s. 180

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Türkler Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra yurt olarak Anadolu'ya bağlılıklarını kazandıkları zaferlerle perçinlemişlerdir. XIII. Yüzyılda yetişen üç büyük Türk düşünürünün fikir ve düşünceleri insancıl anlayışa yeni değerler katmıştır.

Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre gibi düşünürler, insan felsefesi yaparak Türk düşüncesini renklendirmişlerdir. İnsanın saygı değer bir varlık olduğu, hayata anlam verdiğini belirtmişlerdir.

Ayrıca, sevginin insanı Tanrı'ya yaklaştıracığını açıklamışlardır.⁸⁶

Büyük bir düşünür olan Mevlana, insanın sevgiye değer en üstün bir varlık olduğunu, hayatı değerlendirebileceğini belirtmiştir.

Mevlana, "Gene gel gene. Ne olursan ol, ister kafir ol, ister ateşe tap, ister puta, ister bozmuş ol tövbeni. Umut-suzluk kapısı değil bu kapı; ayırım yapmadan ümit ışığı tutmuştur."

Yazdığı Türkçe şiirlerle felsefi görüşünü açıklayan Yunus Emre, özveriyi, uyumu, doğruluğu ve barışı savunmuştur.

Yunus Emre, şiirlerinde insanın değerine, ölüm olgusunun düşünülmesine, evrensel özgürlüğün özüne,

⁸⁶ Prof. Dr. Ağah Çubukçu, Türk-İslam Kültürü Üzerinde Araştırmalar ve Görüşler, Ankara,1987, s. 8

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

erdemini insan hayatındaki önemine yer vermiştir. Prof. Dr. İbrahim Agah Çubukçu'nun yorumuna göre, "Yunus Emre, insanlar arasında birlik ve dirlikten yanadır. Dinde nasıl tevhid varsa, insanlar arasında da barış ve dirlik olmalıdır. Hayat geçicidir. Başka aleme geçmeden önce insanlar arası ilişkilerde ahenk sağlamak gerekir."⁸⁷

Moğolların Anadolu'yu istilası sonucu, karışan ve huzursuzluğu artan Anadolu'ya telkinleri ile güç ve güven veren Hacı Bektaş Veli, XIII. Yüzyılın bir diğer büyük bir Türk düşünürüdür. İnsan ve vatan sevgisi de Hacı Bektaş Veli'nin temel düşünce yapısını oluşturuyordu. En büyük özelliklerinden biri de Türk diline canlılık vermesi, duaların Türkçe yapılmasına çalışmıştır. İnsancıl davranarak mümin olmayanları İslamiyet'e ısındırmaya çalışmıştır.⁸⁸

İnsan felsefesi yaparak Türk düşüncesini renklendiren bu büyük düşünürlerin yaptıkları hizmetler, 1547 yılından sonra felsefenin medreselerde yasaklanması ile kesintiye uğramıştır.⁸⁹

Ancak 1839'dan sonra Türk felsefesi yoluna devam etmiştir.

Prof. Dr. İbrahim Agah Çubukçu'ya göre "Milli ahlak ta ülkemize barış ve sevginin yerleşmesini geliştirmiştir.

---

⁸⁷ İbrahim Agah Çubukçu, *Ahlak Tarihinde Görüşler*, Ankara, 1994, s.112

⁸⁸ İbrahim Agah Çubukçu, *Türk-İslam Kültürü Üzerine Araştırmalar ve İncelemeler*, a.g.e., s. 23-24 ve s. 213-214

⁸⁹ Aynı Eser, s. 8

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Bizim ahlakımızın temelinde adalet, doğruluk, yiğitlik, sağduyuya önem verme, millet için fedakarlık, ülkede dayanışma ve sevgi vardır.

Aile hayatındaki uyuşum, sosyal barışın temelidir. Karşılıklı saygı ve sevgi mutluluğu zenginleştirir".⁹⁰

Bütün bu ahlaki değerler insana sevgiyi ve saygıyı gerekli kılar. Bu saygı ve sevgi de ancak barış ortamında oluşur.

Büyük Türk düşünürlerinin oluşturduğu düşünce sistemi, Türk insanının yaşamına etki yapmıştır. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh", özdeyişinin temelinde yatan espi, Türk felsefesinden nasibini almıştır. Türk insanının barışı sevmesi, yaşam tarzı olarak benimsemesi, büyük Türk düşünürlerinin, Türk insanına sunduğu büyük bir kültür mirasıdır. Atatürk bu büyük kültür mirasına sahip çıkmış, onu zenginleştirip, geliştirip, gelecek kuşaklara kıymetli bir hazine olarak bırakmıştır. Atatürk, bu kültür mirası olan hazineyi, ayırım yapmaksızın bütün insanlığın yararına ve hizmetine sunmuştur.

4) Devletler düzenli ve organize edilmiş kuruluşlardır. Milletlerarası camianın üyesidirler. Birlikte yaşayan ve var olan devletler, aralarındaki ilişkileri, hukuk kurları ile düzenli kılarlar.

⁹⁰ İbrahim Agah Çubukçu, Atatürkçülükte Barış ve Sevgi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt III, Temmuz 1987, s. 9, s. 660-661

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Augusto Sinagra'ya göre, "Devlet var olmaz ise uluslararası hukuk düzeni de var olamaz ve aynı şekilde uluslararası hukuk düzeni olmaz ise devlet var olmaz."⁹¹

Atatürk bu ilişkiyi ve dengeyi kurarak, Kemalist düşünce ve hareketin önderliği ile insanlığa barış ve huzur getirmeye çalışmıştır. İnsanlığa hizmet etmiştir.⁹²

Klasik milletlerarası hukukunun süjesi devletlerdir. Yirminci yüzyıl, milletlerarası teşekküleri de, milletlerarası hukukun süjesi haline getirmiştir. Milletlerarası tüzel kişilik kazanan milletlerarası teşekküller, milletlerarası ilişkilerin aktörü ve muhatabı olmuşlardır; aynı zamanda milletlerarası hukuk kurallarını oluşturma bakımından da yaşam etkisi olan kuruluş hüviyetini taşımışlardır.

Milletlerarası camianın hukuki ve siyasi teşkilatlanmasında en son model Birleşmiş Milletler Teşkilatı'dır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın esas hedefi milletlerarası barış ve güvenliği sağlamaktır. Birleşmiş Milletler Şartına göre barış ve güvenliği sağlamanın tek yolu, insan haklarına saygıyı sağlamakla mümkün olur. Şart'a göre, barışın korunması ve sağlanması, ancak insan haklarına saygıyla olur. 24 Ekim 1945'de kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı, 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Beyannamesi ile çok önemli bir adım atmıştır. İnsan

⁹¹ Augusto Sinagra, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, a.g.e, s. 333

⁹² Augusto Sinagra, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, a.g.e, s. 333

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

haklarının korunması sorunu, milli hukuk kurallarının dar sınırlarını aşarak, milletlerarası hukuk düzeninde varlığını kanıtlamıştır. Bazı hukukçulara göre, fert, bu yeni gelişmelerin ışığında milletlerarası hukukun da süjesi olmuştur.

Ferdin (kişinin) bu değeri, insan olarak milletlerarası planda ele alınması, bir çok düşünörlere ve politikacılara, insana hizmet yolunu açmıştır.

Augusto Sinagra'ya göre Atatürk, insan hakları ile ilgili bu gelişmelerden yıllar önce, fikir, düşünce ve uygulama yolu ile, devlet adamı hüviyeti ile bu büyük davaya parmak basmış ve hizmet etmiştir.

Atatürk, insana ve onun hak ve yetkilerine yer ve değer verdiği gibi, insanın, kişinin, ferdin önce vatandaş olarak ülkesine sonra da bütün insanlığa karşı bir takım görevleri olduğu görüşündedir. İnsanın hakları olduğu gibi görevleri de vardır.

“Vatandaşların, bir milletin bireyleri olmak bakımından millete, onun devlet ve hükümetine ve bağlı olduğu milletin uygar insanlığın ailesi olması açısından, bütün insanlığa karşı bir takım görevleri vardır.”⁹³

Atatürk'e göre, “bütün insanlığı kendi şahsında gören kimse bedbahttır. Oysa, insan tabiatın yüksek feyizleri ile mutlu olmalıdır. Saflık, temizlik, yükseklik,

⁹³ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Genişletilmiş 2'inci Basım, a.g.e., s. 46

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

insanlık gibi. Öyle ki, irade-i milliye'den yalnız bir fert değil, herkes pay almalıdır. Bunun Türk kültüründeki karşılığı gönüldür. İnsanlar gönül sahibi olmakla eşitirler, aynı yücelikte ve değerdedirler.”⁹⁴

Atatürk, bütün insanlığın, kurtuluşu için emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı büyük bir mücadelenin de öncülüğünü yapmıştır. Söz konusu olan insanlığın özgürlüğü ve milletlerin bağımsızlığıdır. Bu büyük mücadelenin parolasını 1933'de vermiştir.

Atatürk, bir sabah Mısır Büyükelçisi'ne Çankaya sırtlarında doğmakta olan güneşi göstererek şunları söylemiştir :

“Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve özgürlüğüne kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşları, şüphesiz ki ilerlemeye ve refaha yönelmiş olarak gerçekleşecektir. Bu milletler, bütün güçlülere ve bütün engellere rağmen, bunları yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerini, milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı alacaktır”.⁹⁵

⁹⁴ Mübahat Türker-Küyel, Atatürk, Cumhuriyet, Bilim ve Teknoloji, Erdem, Cumhuriyet Özel Sayısı, Cilt III, Sayı 33

⁹⁵ Aynı Eser, s. 458

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

5) “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” vecizesini devletlerarası münasebetlerde kılavuz yapan İnkılap Türkiye’si kadar Devletler Hukukuna, hem inanı, hem de hareketi ile bağlı bulunan ve ona samimi olarak riayet eden başka bir devlet yoktur.

Türkiye, milli menfaatinin gerçek ve sağlam dayanaklarını, ancak insanlığın umumi menfaatinin sağlanmasında görmektedir.

Atatürk İnkılabının umumi hedef ve manası, hem içerde, hem de dışarıda hukuk düzeninin kurulmasına çalışmak ve yardım etmektir.”⁹⁶

Prof. Dr. Zeki Mesut Alsan’ın haklı olarak dile getirdiği bu sözler, bilimsel değerlendirmenin tabii sonucudur.

Aynı görüş ve değerlendirme, ünlü Ord. Prof. Dr. Alexander Rustow tarafından, “Harbin Sosyolojik Mahiyeti” adlı incelemesinde de yapılmaktadır.

“Bir millet, hak ve istiklali uğruna hayatını feda etmeye hazır bulunarak, aynı zamanda hakkını sulhver vasıtalarla, makul anlaşmalar, mertçe müzakereler yoluyla ve aktedilmiş muahedeler ve deruhte edilmiş mükellefiyetler çerçevesinden dışarı çıkmamak suretiyle korumakla, sulha en iyi hizmeti etmiş olur.

Türkiye’den başka, dış siyaseti bütün bu ideallerin tahakkuku ve telifi hususunda yüksek mikyasta bir örnek teşkil eden bir memleket yoktur.”

⁹⁶ Zeki Mesut Alsan, Devletler Hukukunda Yeni Gelişmeler, Önsöz, s. VII-VIII

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Yeni Türkiye, kendisini hiç te kolay bir vaziyette bulmamıştı. Haksız muahedelerle mahrum edildiği birçok haklarını geri isteyecekti. O, bu haklardan hiçbirisini feda etmedi. Ancak, sulhu muhafaza, akit sadakatine hürmet ve Devletler Hukuku bakımından mutlak olan meşruiyete riayet etmek suretiyle bu hakların hepsini geri almanın yollarını bildi. Bu başarıdan hakiki bir gurur duyması onun hakkıdır. Ve bu başarı karşısında, yeni Türkiye'ye, dirayetle ve mesuliyeti müdrük olarak harbe hazırlıklı bulunmak yolunda, bundan sonra da şerefli ve muvaffakiyetli bir sulh nasip olması dileğini candan dileriz.⁹⁷

Türkiye'nin barış politikası izlemesi, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" parolası ile bunu değerlendirmesi, kendi milli çıkarlarının sonucudur.

Türkiye'nin Milli Mücadele'nin başında esas hedefi, daha öncede belirtildiği üzere, ülkenin düşman işgalinden kurtarılması, milli bağımsızlığa kavuşması ve Milli Misak'ın öngördüğü hedeflerin gerçekleşmesi idi.

Lozan'da sağlanan başarı, Türkiye'ye barış getirdiği gibi ülkede huzur ve güvenliğin sağlanmasına da imkan vermiştir. Bu politika, milli menfaatlerimizle insanlık menfaatini birleştirmiştir.

Türkiye'nin barış politikası, hayali ve nazari değil, gerçekçi, uygulamada başarı sağlayan ve sağlam temellere dayanan bir politikadır.

---

⁹⁷ Alexander Rustow, a.g.e., s. 521-522

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

- 6) Atatürk, uluslararası kuruluşların dünya barışını sağlamada güçsüzlüğünü görerek, barışın sağlanmasında milli kaynaklara, milletin kendi kuvvetine güvenmesinin gereğini ifade etmiştir.

Atatürk, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesinin gereğini, milli ordu ve milli güce güvenmekle, hem daha gerçekçi, hem de daha sağlam ve emin bir politikanın izleyicisi olmuştur.

- 7) Milliyetçilikle “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesinin nasıl bağdaştığı sorun olmuştur.

Önce açıklıkla belirtmek gerekirse, Türk milliyetçiliği, diğer bir deyimle Kemalist milliyetçilik agresif (mütecaviz) olmayan bir milliyetçiliktir. Başka milletlerden saygı gören, yenilikçi, barışçı ve insan haklarına değer veren bir milliyetçiliktir. Kemalist milliyetçilik, emperyalizme, sömürgeciliğe karşıdır. Milletlerin bağımsızlık davasının savunucusudur.⁹⁸

Atatürk, insan kişiliğine büyük değer verir; özgürlük ve bağımsızlık benim karakterim derken, bütün insanlığın özgürlük ve bağımsızlık davasını üstlenmiştir.⁹⁹

Türk milliyetçilik anlayışı, modern bir milliyetçilik anlayışıdır. Barışçıdır; barış ve güvenliği, milletlerarası iyi ilişkileri, milletlerarası normal gelişmelerin şartı sayar.

⁹⁸ Augusto Sinagra, Kemal Atatürk'ün Uluslararası Hukuk Düzeni Görüşü ve Devlet Anlayışı, a.g.e., s. 339

⁹⁹ Hamza Eroğlu, Atatürk ve Milliyetçilik, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1992, s. ????

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi Atatürk’ün milliyetçilik anlayışında gerçek değerini bulmuştur.

Prof. Dr. Fahir Armaoğlu’na göre, “Atatürk, gelmiş geçmiş en büyük Türk milliyetçisidir.” Atatürk, Türk milliyetçiliğini geniş bir çerçeve içine oturtmaktadır. Bu kavram da insanlık kavramıdır. Atatürk’te millet ve insanlık birbirini tamamlayan iki unsurdur. Onun içindir ki, Atatürk, Türk milletini büyük insanlık ailesinin bir ferdi, şerefli bir üyesi olarak kabul etmiştir.¹⁰⁰

Aynı paralel görüşü savunan Augusto Sinagra’ya göre: “Kemalist milliyetçilik, halen koloni hakimiyetinde olan topluluklar ve gelişmekte olan ülkeler diye adlandırdığımız devletlerin önderliğini üstlenerek ve daha sonra bağımsız ülkelerin hareketi olacak bir önsezi ile halkların arasındaki dengeyi ve ulusların özgürlüğünü sağlayacak bir dış politika hareketi anlamına gelen demokratik ve barışçı irade demektir.”¹⁰¹

Kemalist milliyetçilik, agresif olmayan bir milliyetçiliktir. Aynı zamanda başka milletlerden saygı gören, yenilikçi, barışçı ve öncü bir milliyetçiliktir.

Kemalist milliyetçilik realist ve esnek, agresif ve bildiğini okuyan bir politika hiç değildir.¹⁰²

¹⁰⁰ Fahir Armaoğlu, Yurtta Sulh, Cihanda Sulh Paneli, (Kolektif Eser), a.g.e., s. 16-17

¹⁰¹ Augusto Sinagra, op.it, s. 339

¹⁰² Augusto Sinagra, Kemal Atatürk’ün Uluslararası Hukuk Düzeni Görüşü ve Devlet Anlayışı, op.cit., s. 339

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Son sözümüz, barış aşığı büyük insan Atatürk'ten bahsetmek olacaktır.

Yüzyılımızın en etkili filozoflarından Max Scheler'e göre, dünya dâhiler için bir sevinç kaynağıdır. Dahî, milletin hayatına biçim kazandırır. Dünyada öncü olur. Dahinin dayandığı salt kaynak, dünya sevgisidir. Ayrıca, Max Scheler'in tarifine uygun olarak Atatürk karakter büyüklüğüne sahip olan bir kahramandır. Atatürk, Scheler'in kişilik tahlileri önünde hem dahî, hem de kahramandır. Hatta bilimin önemini toplum saadeti için birinci planda değerlendirmekle, Scheler'in medeniyeti ileri götürenler dediği kişiler arasında yer alır.¹⁰³

Ünlü devlet adamı ve tarihçi E. Herriot'a göre, Atatürk, akıl ve mantığa, bilim ve tekniğe inanır. Yine Herriot'a göre Atatürk, August Kant ve Decartes'in bir uygulayıcısıdır.

Eğer Atatürk, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" parolasıyla, vecizesiyle insanlığa hizmet yolu seçmişse dayanağı akılcılık ve bilimcilik olmuştur.

Prof. Dr. Mübahat Türker-Küyel'e göre, "Atatürk kendisini, hikmete ve felsefeye çok yakın hissetmiş olan bir devlet adamıdır."¹⁰⁴

¹⁰³ Mübahat Türker-Küyel, Atatürk'ün Saadet Anlayışı Hakkında Bir Deneme, Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, 1988, Ankara, s. 683-684

¹⁰⁴ Prof. Dr. Mübahat Türker-Küyel, Atatürk, Cumhuriyet, Bilim ve Teknoloji, Erdem, Cumhuriyet Özel Sayısı, Cilt III, Sayı 33

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Atatürk, uygarlığın temeline bilimi koymaktadır. Batı uygarlığının dinamizmini esas itibariyle bilimden ve bilimin sınırsız gelişme yeteneğinden aldığını bildiği için¹⁰⁵ “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” sözü ile açıklama gereğini duymuştur.

Akılcılık, bilimcilik ve insan sevgisi, bunların hepsi bir arada insanları mutlu etmenin gayreti ile Atatürk’ün dile getirdiği barış ortamında sağlanır.

Paola Bargiacchi’nin 2003 yılında Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresinde söylediği söz, benim de son sözüm olacaktır.

“Bugün dünyada, Mustafa Kemal Atatürk’ün büyüklüğüyle mukayese edilebilecek hiçbir politikacı yoktur.”¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Aydın Sayılı, Atatürk ve Bilim, Atatürkçülük (ikinci Kitap), Genelkurmay Basımevi, 1983, s. 75

¹⁰⁶ Paolo Bargiacchi, Peace at Home, Peace in the World in the Action of Mustafa Kemal Atatürk, Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 8-12 Aralık 2003, cilt II, Ankara, 2005, s. 1089

EK

BARIŞ ABİDESİ LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI

Lozan Barış Konferansı ve onun sonucu olan Lozan Barış Andlaşması ve ekleri 20. yüzyılın başlarında insanlığa ümit ve huzur vermeye yönelik bir barış abidesidir. 21. Yüzyılın başlarında Lozan'dan yüzyıl sonra bu barış abidesi sağladığı huzur ve güvenle Ortadoğu'da ve çevrede insanlığa hizmet etmiştir. Lozan'ın ayrıca ek olarak bu çalışmaya ilave edilmesi barış abidesi Lozan'ın bütün özellikleriyle tanıtılması hevesinden, isteginden, arzusundan ileri gelmektedir.

Lozan, Türk Milletinin büyük mücadelelerle kazandığı bir zaferdir. Bu zafer sadece Türk Milletine değil, bütün insanlığa yönelik kazanılan bir zaferdir. Bu zafer siyaset alanında karşılıklı müzarekelerle tam bir anlaşmaya varılarak sonuçlanmıştır. Sağladığı ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi değerlerle insanlık kazançlı olmuştur.

A. Mudanya Ateşkes Anlaşması¹⁰⁷

Galip gelen ve zafer kazanan Ordunun, Trakya'yı düşmandan kurtarması gerekmekte idi. Hedef bütünü ile birlikte, Misak-ı Milli'de ilan olunan Türklüğün Ata

---

¹⁰⁷ Atatürk, Nutuk, C. II, 9. Baskı, İstanbul 1969, s. 677-680, Ali Türkgeldi, Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, a.g.e., s. 151-188

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Yurdu idi. Ordularımız İzmir ve Bursa'yı kurtardıktan sonra, Trakya'yı da Yunan Ordusundan kurtarmak için İstanbul ve Çanakkale istikametlerinde yürüyüşlerine devam ederken, İtilaf Devletleri durumdan telaşlandılar. Boğazların savunması için telaşlanan Lloyd George, müttefikleri ile İtalya'nın ve dominyonların yardımını istedi. Olumlu bir şekilde karşılanmayan bu istek, Lloyd George'un Türk düşmanlığı politikasının iflası ile sonuçlandı.

Bu sıralarda İstanbul'da Fransız Fevkalade Komiseri olarak bulunan General Pelle, Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek üzere İzmir'e gelmiş ve tarafsız bölge olarak adlandırılan, Boğazlar bölgesine, ordularımızın girmemesi gereğini önermiştir. Mustafa Kemal Paşa ise böyle bir bölge tanımadığını, Trakya'yı düşmandan tamamen kurtarmadıkça, Ordularımızı olduğu yerde durdurmanın mümkün olmadığını ifade etmiştir. General Pelle, Franklin Bouillon'un görevli ve yetkili olarak Fransa'dan harp gemisi ile hareketini bildiren telgrafı Mustafa Kemal Paşa'ya göstermesi üzerine; Mustafa Kemal Paşa, Franklin Bouillon'u İzmir'de kabul edeceğini bildirmiştir. Fransız, İngiliz ve İtalyan hükümetlerinin 23 Eylül 1922 tarihli ortak notaları, karşılıklı görüşmelere ışık tutmuş, Edirne dahil olmak üzere Meriç'e kadar Trakya'nın bize iadesi hakkındaki isteğimizin dikkate alınacağı notada belirtilmiş ve böylece uyuşma sağlanmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'de Fransız Franklin Bouillon'la görüşmeleri, Mudanya Ateşkes Anlaşmasına ulaşan yolu açmış, herhangi bir silahlı çatışmaya gerek kalmadan sorunların çözülmesine imkan vermiştir.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

3 Ekim 1922'de Mudanya'da toplanan konferansta Türkiye'yi Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Büyük Britanya'yı General Harrington, Fransa'yı General Charpy, İtalya'yı da General Mombelli temsil etmiştir. Çetin görüşmeler sonunda hazırlanan Mudanya Ateşkes Anlaşması 11 Ekim 1922'de imzalanmıştır. Yunanlılar Mudanya'daki Konferansa katılma imkanı bulamadıklarından hazırlanan anlaşma metnini kabul ederek, üç gün sonra imza etmişlerdir.

Mudanya Konferansı bir ara kesilmiş, İsmet Paşa'nın Trakya'nın derhal Yunanlılar tarafından boşaltılması isteğinin, İtilaf Devletlerince kabul edilmemesi üzerine konferans tehlikeye girmiştir. Ancak, Paris'te toplanan İtilaf Devletleri dışişleri bakanlarının Türkiye'nin isteklerini kabul etmeleri ile görüşmelere devam edilmiş ve sonuç elde edilmiştir.

Ateşkes Anlaşması ile Türkiye ile Yunanistan arasında silahlı çatışmaya son verilmiştir. Trakya, Meriç sınırı olmak üzere Türkiye'ye bırakılmıştır. Yunanlılar on beş gün içinde Trakya'yı boşaltacaklardır. Yunanlılardan boşalan yerlere İtilaf Devletleri birlikleri girecek, onlar da en geç bir ay içerisinde, Trakya'yı Türklere teslim ve devredeceklerdir. Türklerin Trakya'da en çok sekiz bini bulan jandarma kuvveti olacaktır. Türkler, Ateşkes Anlaşmasında öngörülen sınırlar içinde İtilaf Devletlerinin askerlerinin buldukları yerlere girmemeyi taahhüt etmektedir. Ateşkes Anlaşması imza edildiği tarihten üç gün sonra yürürlüğe girecektir.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Arnold Toynbee'ye göre, "imzalanan mütareke (ateşkes anlaşması), Kemalistlerin baskısı altında, müttefiklerin teslim olmaları demektir"¹⁰⁸

Mudanya Mütarekesinin akdi için yapılan toplantıda geçen bir olay, İsmet Paşa'nın gücünü belirtmekte ve nasıl görüşmeye daha ilk andan itibaren hakim olduğunu göstermektedir. Olay şöyle cereyan etmiştir :

İsmet İnönü diyor ki : "Küçük bir heyetle Mudanya'ya gittik. Benim yanımda Garp Cephesi Kurmay Başkanı Asım Gündüz, birkaç kurmay subay vardı. Mudanya'da bir binaya yerleştik. İstanbul'da bulunan bir İngiliz subayıyla müttefikler geldi. General Harrington İngiltere'yi, General Charpi Fransa'yı, General Mombelli de İtalya'yı temsil ediyorlardı.

Ben heyeti ikamet ettiğimiz binada kabul ettim. Generallere masada yer gösterdim. Harrington'u sağıma aldım. Fransa murahhasını karşıma, İtalyan Generalini de soluma oturttum. Fakat ben generallere yer gösterirken onlar biraz şaşırmış gibi oldular. Meğer reisliği, müzakereyi idare etmeyi onlar kendileri için düşünmekte imişler.

Sonraları Fransız General şöyle demiş : "İsmet Paşa, bize mağlup generaller muamelesi yaptı"¹⁰⁹

¹⁰⁸ Arnold Toynbee, Türkiye Bir Devletin Yeniden Doğuşu, a.g.e, s. 131

¹⁰⁹ Ali Fuat Erden, İsmet İnönü, İstanbul, 1952, s. 165

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

B. Lozan Konferansı ve Lozan Barış Andlaşması¹¹⁰

Mudanya Mütarekesi sonucu, kesin barış andlaşması görüşmelerine gidilmiş ve tarafsız bir ülkenin şehri olarak Lozan müzarekelerin cereyan edeceği yer olarak seçilmiştir.

Lozan Barış Konferansında, yalnız Yunanistan'la bir hesaplaşma, harbe son veren bir barış andlaşması akdi bahis konusu olmamakta, aynı zamanda Birinci Dünya Harbinin galipleri ile hesaplaşma, hukuki ve siyasi uyumsuzlukları çözümlene, yüzyıllardan beri sürüklenen gelen problemlere hal çaresi aranmakta idi. Açıkça bütün doğu meselesi, Konferansın ağırlık merkezini teşkil ediyordu.

Barış konferansı, 20 Kasım 1922 Salı günü saat 16.00'da Lozan şehrinin Mont Benon Gazinosunda toplanmıştır.

Tarafsız İsviçre Federal Devletinin Başkanı Monsieur Habb'in konuşması ile açılan konferansta, Lord Curzon'dan sonra söz alan İsmet Paşa (İnönü), daha ilk andan itibaren istiklal ve hakimiyet davasını önemle belirtmiş, "çok ıstırap çektik, çok kan akıttık, bütün medeni milletler gibi hürriyet ve istiklal istiyoruz" diyerek sesini duyurmuştu.

¹¹⁰ Bk. M. Cemil (Bilsel), Lozan 2 C. , İstanbul 1933; Ali Naci Karacan, Lozan Konferansı ve İsmet Paşa, İstanbul, 1943; Yavuz Abadan, Lozan Hususiyetleri, 1. Ü.F.M. 1938, C. V., s. 401-415; Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Ankara, 1959, Ulus, 24.7.1963, Hamza Eroğlu, Şerefli Bir Tarih Lozan, Ulus, 24.7.1963 Hamza Eroğlu, Türk Devrim Tarihi, 5 inci Bası,a.g.e., s. 159-174

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

20 Kasım 1922’de toplanan konferans, 4 Şubat’ta anlaşmazlık yüzünden kesilmiş, 23 Nisan 1923’de ikinci defa toplanarak 24 Temmuz 1923’de barış andlaşması imza edilmiştir.

Lozan barışı, İstiklal Savaşına son veren ve onu milletlerarası münasebetlerde değerlendiren, gerçekten önemli ve büyük bir eserdir. Eserin büyüklüğünü, Lozan Barış Andlaşmasını, Birinci Dünya Harbine son veren barış andlaşmaları ile mukayese etmekle ve Lozan Barış Andlaşmasının kapsamını tetkik ederek ortaya koymak mümkündür.

1. Lozan Barış Andlaşması ve Diğer Harp Sonrası Barış Andlaşmaları

Lozan Barış Andlaşması, Birinci Cihan Harbine son veren, İtilaf Devletleri ile Almanya’nın imza ettiği Versailles, İtilaf Devletleri ile Avusturya’nın akdettikleri Saint-Germain, İtilaf Devletleri ile Bulgaristan arasında yapılan Neuilly, İtilaf Devletleri ile Macaristan arasındaki Trianon ve İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devletinin murahhasları arasında imzalanan ve Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından reddedilen Sevr Barış Andlaşmalarından şekil ve muhteva bakımından tamamen ayrılır.

- a. Birinci Cihan Harbine son veren barış andlaşmaları, harbin galipleri tarafından hazırlanmış ve mağlup devletlere zorla dikte ettirilmiştir.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Lozan Barış Andlaşması ise devletlerin eşitliği prensibine saygı esasına göre hazırlanmış, karşılıklı anlaşma ve uzlaşma yolu ile barışa varılmıştır.

- b. Birinci Cihan Harbine son veren barış andlaşmalarının hepsinin baş kısmında Milletler Cemiyeti Misak'ı yer almıştır. Lozan Barış Andlaşmasında, Milletler Cemiyeti Misak'ı yer almamakla, şekil bakımından diğer barış andlaşmalarından ayrılmıştır.
- c. Harpten sonraki barış andlaşmalarında harp tamirata, mağlup devletler için ağır bir mali yük teşkil etmiştir. Lozan Barış Andlaşmasında böyle ağır bir mali yüke yer verilmemiştir.
- d. Harp sonrası barış andlaşmalarında, mağlup devletler, savunma haklarından ya tamamen mahrum bırakılmışlar veya bu hakları geniş ölçüde tahdit edilmiştir.
Lozan'da genel anlamda istiklal ve hakimiyeti sınırlayacak bir hükme yer verilmemiştir.
- e. Harbe son veren barış andlaşmalarında, iktisadi ve ticari hususlarda sınırlayıcı hükümler yer almaktadır. Lozan'da, buna benzer hükümler mevcut değildir.
- f. Harp sonrası barış andlaşmalarında galip devletlerle mağlup devletler arasında harpten önce akte-dilen andlaşmalardan hangisinin yeniden yürürlüğe girmesi hususunda, galip devletlerin seçim

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

hakkı, tercih hakkı vardır. Lozan Barış Andlaşması ile yeni Türkiye, harpten önceki bütün mukavelevi mükellefiyetlerden kurtulmuştur.

- g. Özellikle çağımızda arzettiği önem bakımından, Birinci Cihan Harbi sonucu akdedilen hiçbir barış andlaşmasının yaşamadığı, Lozan Barış Andlaşmasının ise akitler arasında hala makbul ve muteber olduğu, koruduğu hukuki ve siyasi düzenin devam ettiği dikkati çekmektedir. İsmet İnönü'nün deyimi ile "Lozan Muahedesi Türkiye için esas değerini ve uluslararası münasebetlerde kılavuz olacak ilkeleri taşımakta devam etmektedir".

Sevr ile Türkiye, üç kusur milyonluk birkaç vilayete inhisar ediyor ve bu şartlar altında da her yönden istiklal ve hakimiyetinden mahrum bırakılıyordu. Sevr Osmanlı Devletinin bir devlet olarak yaşamasına ve devamına imkan bırakmıyor, Türkleri esarete mahkum ediyordu. Lozan Barış Andlaşması ise, Türk Milletine hürriyet ve yükselme imkanlarını sağlamakla beraber, milletlerarası hayatta ona şerefli bir mevki temin ediyor, istiklaline saygı gösterilen bir devlet haline getiriyordu.

2. Lozan Barış Andlaşması ve Kapsamı

Lozan Barışı sekiz aylık çetin ve uzun bir müzakereden sonra, Lozan Üniversitesinin merasim salonunda imzalanmıştır. Lozan'da imzalanan vesikalar, esas Barış Andlaşması, 16 adet sözleşme, protokol, beyanname ile bir de nihai senetten ibarettir. Lozan'da

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

imzalanen bu vesikalarla sadece bir barış düzenlenmemiş, aynı zamanda Türkiye ile batı devletlerinin siyasi, hukuki, iktisadi ve sosyal ilişkileri yeni baştan düzenlenmiştir. Bir deyim'e göre Lozan bir kül olarak doğu ile batının hesaplaşmasıdır.

Lozan Barış Andlaşmasının önsözünde, devletlerin istiklal ve hakimiyetine hürmet edilmesi esasına riayet edilmesi prensibine yer verilmiştir. Bu prensip yeni Türkiye'nin, Birinci Cihan Harbinin galipleri ile müsavi şartlar altında, Lozan'da siyasi bir mücadeleye giriştiğini gösteren bir hükümdür. Türk istiklal ve hakimiyetinin tanınması bakımından da önem arzeder.

Esas Barış Andlaşması bir önsöz ve beş kısımdan teşekkül etmek üzere 143 maddedir. Birinci kısım siyasi hükümlere, ikinci kısım mali hükümlere, üçüncü kısım iktisadi hükümlere, dördüncü kısım münakale yolları ile sağlıkla ilgili meselelere ve beşinci kısım da çeşitli hükümlere ait bulunmaktadır.

Lozan Barış Andlaşmasında düzenlenen önemli konular aşağıda özetle belirtilmiş bulunmaktadır.

a) Sınır Meselesi

1 - Güney Sınırı

20 Ekim 1921 Ankara İtilafnamesi gereğince Fransa ile anlaşarak güney hududu kararlaştırılmış, Lozan'da bu hudut sadece teyid edilmiştir.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

2- Irak Sınırı

Lozan Barış Andlaşmasında Irak sınır uyuşmazlığı çözülememiştir. Andlaşmada, Türk topraklarını tahliyesinden itibaren, bu uyuşmazlığın dokuz ay zarfında dostane bir şekilde halledileceği beyan olunuyordu. Bu üzücü itilafın halli, sonraları, barışı korumak ve Büyük Britanya ile silahlı bir uyuşmazlığa sürüklenmemek için (status quo) mevcut durumun muhafazası esası ile halledilebildi.

3- Yunanlılarla Batı Sınırı

Yunanlılarla batı sınırı Misak-ı Milliye uygun, Mudanya Mütarekesinde öngörüldüğü gibi Meriç nehri sınırı olmak üzere düzenlenmiştir. Karaağaç ve havalisi de Yunanlılardan alınarak harp tamirâtı karşılığı Türkiye'ye bırakılmıştır. Ayrıca Yunanlıların elinde bırakılan Anadolu kıyısına yakın adalar da, gayri askeri hale getirilmiştir.

b) Azınlıklar

Birinci Cihan Harbine son veren Barış Andlaşmalarında azınlıkların himayesine ait hükümler mevcuttur. Lozan Barış Andlaşmasının bu hususla ilgili hükümleri tetkik olunduğunda, azınlıklar hususi bir ayrıcalığa erişememişlerdir. Türk teb'asından sayılan gayrimüslimlerin kanun ve hukuk düzeni önünde eşitliği bahis konusu olmuştur.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Lozan Barış Andlaşmasının 42. Maddesi ile gayrimüslim azınlıklar yararına olarak kabul edilen şahsi haklar ile aile hakları, Medeni Kanunumuzun yürürlüğe girmesi ile önem ve anlamını yitirmiştir. Böylece Patrikhanelerin dünya işlerinde ve azınlıkların şahsi muamelelerinde hiçbir yetkileri kalmamıştır.

c) Kapitülasyonlar

Kapitülasyonlar, adli, mali ve idari sahada ecnebilere tanınan imtiyaz ve muafiyetlerdir. Barış Andlaşmasının 28. maddesiyle bütün sonuçlarıyla birlikte kaldırılmış ve yeni Türkiye, asırlardan beri çekilen bir beladan da sonsuza dek kurtulmuştur.

d) Harp Tazminatı

Eskiden harp tazminatı olarak bahis konusu edilen bu mesele Birinci Cihan Harbinde tamirat adı altında ortaya çıkmıştır. Burada bir taraftan Türkiye ile 1918 harbinin galipleri, diğer taraftan da Türkiye ile Yunanistan arasında meselenin tetkiki gerekir.

1. Birinci Cihan Harbinin galipleri bizden Birinci Cihan Harbi sebebiyle tamirat talep etmişler, ayrıca buna ek olarak işgal masrafı, kendi teb'alarının zarar ve ziyanlarını da buna eklemişlerdir. Harp içinde Almanya'dan istikraz karşılığı ve rehin bulunan beş milyon altın ve harp yıllarında İngiltere'ye sipariş edilen donanma bedeli de kendi ellerinde bulunduğundan bizlere verilmemiş ve tamirat karşılığı tutulmuştur.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Umumi harbe giren mağlup devletlere esaslı bir mali yük olan bu beladan, geleceğe bir borç bırakılmadan, sadece fiilen elimizde bulunmayan meblağ karşılık gösterilerek, büyük başarı ile işin içinden sıyrılınmıştır.

2. Lozan Barış Andlaşmasında, Yunanistan'ın harp kanun ve adetlerine riayet etmediği tanınarak kendisine sorumluluk yükleniyor, Yunan ordu ve idaresinin Anadolu'yu haksız işgalleri sırasında yaptıkları fiilerden doğan hasarın tamiri zorunluluğu da tanınıyordu. Türkiye, Yunanistan'ın harbin devamından ve bunun neticelerinden doğan mali vaziyetini nazarı itibare alarak tamirat hususunda her türlü taleplerinden Karaağaç ve havalisinin Türkiye'ye bırakılması şartı ile vazgeçiyordu. Tamirat meselesi, Lozan Konferansının ikinci döneminde Türkiye ile Yunanistan arasında güç çözümlenebilen bir problem olmuştur.

e) Borçlar Meselesi

1854'ten itibaren Birinci Cihan Harbi sonuna kadar devam eden Osmanlı amme borçları, Birinci Cihan Harbinde yapılan istikrazlarda dahil, büyük bir yekun teşkil ediyordu. Bu borçların miktarı, ödenmesi usulü ve taksimi meselesi Lozan Konferansının en çetin meselelerinden biri olmuştu. Lozan Barış Andlaşmasında şu esaslar kabul edilmiştir.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Sene tertipleri¹¹¹ üzerinden borcun taksimi yerine, sermaye üzerinden borcun taksimi ile esas borç yekunu bir hayli azaltılmıştır. Diğer taraftan da bu borçlar Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan devletlere de gelirle orantılı olarak bölünmüştür. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğunun Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'a olan borçları bu devletlerle de yapılan andlaşmalarla Birinci Cihan Harbinin galiplerine devredilmiştir.

Osmanlı amme borçlarının diğer çetin bir safhası da tediye edeceğimiz borçların hangi para ile ödenmesi hususunda kendini göstermiştir. Karşı taraf bunu altın veya sterlin olarak talep etmiştir. Biz Türk parası veya Fransız frangı olarak ödemeyi teklif ettik. Aradaki fark muazzam meblağlara varmasına rağmen, burada da görüşümüz kabul edilmiştir.

3. Lozan'da İmzalanan Diğer Önemli Andlaşmalar ve Hükümleri

a) Lozan Boğazlar Sözleşmesi

Lozan'da imza olunan en önemli vesikalardan biri de, Türk Boğazlarının statüsü ile ilgili Sözleşmedir. Boğazlar sorunu Lozan'da Barış Andlaşmasında m.23'de genel olarak yer almış, Barış Andlaşmasına ek Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile ayrıca ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

---

¹¹¹ Sene tertipleri teknik bir deyimdir. Borçların faizleriyle birlikte yıllara göre bölünmesinden meydana gelir.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Boğazlardan serbest geçişi, Boğazlar komisyonunun kurulmasını, Boğazların ve civarının gayri askeri hale getirilmesini hedef tutan ve Milletler Cemiyetinin de garantisini sağlayan hükümleri ihtiva eden bu Sözleşme, 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile değiştirilmiş, milli hakimiyeti sınırlayıcı hükümler kaldırılmış, milli menfaatlerimize yarar hale getirilmiştir.

b) Türk ve Rum Ahalinin Değiştirilmesine Dair Sözleşme ve Protokol

Lozan'da çözümlenen bir diğer önemli sorun da İstanbul'da yaşayan Rumlarla Batı Trakya'da yaşayan Türkler hariç, Türkiye'deki bütün Rumlarla Yunanistan'daki bütün Türklerin değiştirileceğini öngören sözleşmenin, Barış Andlaşmasına ek olarak imzalanmış olmasıdır.

4. Lozan Barış Andlaşması ve Kapitülasyonlar

24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Barış Andlaşması; Türk Milletinin Avrupa'nın ortasında verdiği büyük bir imtihandı. Hukuki ve siyasi yönden Lozan yalnız kapitülasyon belasına son vermekle de büyük bir eserd. Kapitülasyonların anlamını, muhtevasını ve sona eriş şeklini tetkik etmekle Lozan eserinin bir cephesini özellikle belirtmeye, değerini tanıtmaya çalışacağız.

Bağımsız bir devlet hür bir devlettir. Devletler huku bakımından yetkileri kısıtlı olmayan devlet demek-

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

tir. Osmanlı İmparatorluğu bağımsız bir devlet değildi. Kapitülasyonlar Osmanlı Devletini tam istiklalden mahrum ediyordu. Yeni Türk Devletinin kayıtsız şartsız istiklal, tam istiklal tezini gereği gibi değerlendirebilmek için kapitülasyonların menşei, mahiyeti, kaldırılması için sarfedilen gayretleri incelemek gerekecektir. İstiklal Savaşı ve bunun tabii bir sonucu olan Lozan Barış Andlaşmasının kapitülasyonları kaldırmakla özel bir yeri ve değeri vardır.

a) Kapitülasyonun Anlamı ve Mahiyeti

Kapitülasyon çok defa iki anlamda kullanılır. Genel olarak kapitülasyonla, yabancı devlet tebaasının ve konsolosunun bir memlekette haiz olduğu imtiyaz ve muafiyetler anlaşılır. Daha az kullanılan, diğer anlamı ile kapitülasyon harp zamanında bir ordunun, bir şehrin veya memleketin tamamen düşmana teslim edilmesine denir. Birinci anlamı ile kullandığımız kapitülasyonlara, bizde geniş olarak ecnebi imtiyazları denmiştir. Evvelce resmi dilde “Ahitnamei Hümayun” denmiş ve bilahare iki taraflı andlaşmalardan ayırmak için de “Uhudu Atika” terimi kullanılmıştır. Kapitülasyon terim olarak dilimize daha sonraları girmiş ve andlaşmalarda da yer almıştır. Kapitülasyonlar, ecnebilerin seyrisefer serbestliğini, ikamet serbestliğini, şahıs ve mallarının himayesini, mezhebi hürriyetlerini temin eden hükümleri, birçok vergilerden muaflığı ve adli mahiyette yabancı devletlerin yargı hakkını ihtiva ediyordu.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Kapitülasyonlar, bugünkü amme hukuku ve devletler hukuku anlayışına göre özel imtiyazlardır ve devletin hakimiyet ve istiklal hakkını sınırlayan ve devletin faaliyet serbestisini önleyen hukuki ve siyasi engellerdir. Bağımsız bir devletin bu çeşit imtiyazları tanınması devletin bağımsızlığı ile bağdaşamaz ve anayasa hukuku esaslarına aykırıdır. Bağımsız devletler kendi ülkelerinde bulunan yerli yabancı herkesin, diplomasi memurları hariç, o yerin ceza kanunlarına ve mahkemelerine boyun eğmesini, devletin vazgeçilmez haklarından biri saymaktadır.

b) Kapitülasyonların Tarihçesi

Osmanlı İmparatorluğu devrinde yabancı devlet te'balarının kolaylıkla ticaret yapmalarını sağlamak ve yabancı te'baya gerekli güvenlik teminatı vermek suretiyle bir takım imtiyazlar tanınmıştır.

Ragusa 1365'te, Ceneva 1378'de, Toskana 1460'da, Venedik 1480'de bazı imtiyazlar elde etmişlerdir. İstanbul'un fethi ile Müslüman olmayan Osmanlı te'basına bazı imtiyazları Fatih Sultan Mehmet tanımış ve daha önce tanınan bazı imtiyazları da yenilemiştir. Osmanlılar zaptetdikleri yerlerde, gerek Bizanslılardan kalma, gerekse evvelki İslam Hükümetleri tarafından verilmiş imtiyazlara tesadüf ettiler. Fransa'ya ve onun vatandaşlarına tanınan ilk imtiyazlar Kanuni devrinde 1535 tarihli bir ahitname ile tanınmıştır. Bilahare genişletilen bu imtiyazlar, diğer devletlerin de elde ettikleri imtiyazları örnek almış ve mesnedini teşkil etmiştir. Os-

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

manlıların doğrudan doğruya verdikleri bu imtiyazlar zamanla genişlemiş diğer devletlere de tanınmıştır. Kapitülasyonlardan himaye göremeyen devletlerin teb'aları, kapitülasyonlardan faydalanan devletin himayesine sığınarak istifade sağlamışlardır.

c) Kapitülasyonların Muhtevası

Kapitülasyonlar hem ticaret, hem de ikamet andlaşmaları mahiyetini taşımakta, devletin hakimiyet ve bağımsızlık hakkını da tehdit ettiğinden aynı zamanda da siyasi andlaşma olarak bahis konusu olmaktadır.

İkamet andlaşmaları olarak ecnebilerin seyrüsefer serbestliğini, şahıs ve mallarının himayesini, mezhebi hürriyetlerini, idari ve kazai imtiyazlarını ve muafiyetlerini ve vergilerden muaf tutulmalarını gerektiren hükümleri ihtiva etmektedir.

Ecnebiler bu istisnai durumu kötü yorumlayarak elde edilen imtiyazları, tıpkı elçilere tanınan hariç ez memleket kaidesi gibi mütalaa ederek kendilerine tanıma yoluna gitmişlerdir. Tatbikatta kapitülasyonlar, tıpkı hariç ez memleket kaidesi imtiyazı cari imiş gibi hareket edildiğinden suiistimaller mütemadiyen artmış ve tahammül edilmez bir hale gelmiştir. Kapitülasyonların ihtiva ettiği imtiyaz ve muafiyetlerden en önemlisi adli mahiyette olandır. Hukuk davalarında yabancı ile arasında çıkan ihtilafa Türk mahkemeleri bakardı. Fakat ecnebilerin yanında drogman tabir edilen tercüman bulunması lazım gelirdi. İmtiyazı haiz iki yabancı

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

arasındaki ihtilafa yabancıların tabiiyetinde bulunan devletin konsolos mahkemesi bakardı. Ancak ayrı tabiiyette bulunanlar arasındaki davaya tatbikattan elde olunan neticelerle davalının konsoloshanesindeki mahkeme bakmaya yetkili oluyordu. Ceza davalarında ise genel olarak hukuk davalarında olduğu gibi idi. Ceza davasında da Türk ile yabancı arasındaki davada ise özel bir sistem tatbik olunuyordu. Ticaret davaları bir Türk Reis, iki Türk üye ve iki yabancı üyeden teşekkül eden muhtelit mahkemelerde görülüyordu. Davaya başlarken ecnebiyi çağırabilmek için onların konsoloslarının tavassutunu kullanmak lazımdı. Türk mahkemeleri kararları da ecnebinin tabiiyetini haiz bulunduğu konsoloshane marifetiyle icra ettirilirdi. Türk adliyesi icra safhasına karışmıyordu. Ecnebi aleyhindeki karar cezai ise yabancı kendi konsoloshanesine teslim olunur ve cezası konsoloshane marifetiyle çektirilirdi. Davalarda bulunan tercümanlar ilk zamanlarda yalnız tercümanlık vazifesi ile mükellef iken zamanla karara da iştirak eder oldular ve karara imza koymak yetkisini de aldılar. Bir ecnebinin iflası ile neticelenen davada iflas kararı ancak konsoloshane marifetiyle icra ettirilir ve Türk vatandaşı ancak bu yolla hakkını alabiliyordu.

Kapitülasyonların iktisadi ve ticari hükümleri de ağır olmakla kalmıyor, iktisat ilminin verilerine de aykırı bulunuyordu. Kapitülasyon sebebi ile yerli sanayii inkişaf edememiş, her yıl dış ticaret büyük açıklar vermiştir. Böylece Osmanlı İmparatorluğu XIX. Yüzyılda büyük dış borçlanmalar yapmak zorunda kalmıştır.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Fransızlara verilen ve diğer bütün kapitülasyonların esasını teşkil eden 1740 kapitülasyonuna göre serbestçe Osmanlı ülkesine giren yabancı, Osmanlı ülkesinden o yabancıya tabii olduğu devletin rızası olmadıkça tard edilemiyordu. Ecnebinin ikametleri masundu, ecnebi suç işlese bile evleri araştırılmıyor ve böylece bir çok cürümler cezasız kalıyordu. Yabancılar Türkiye’de emlak vergisinden başka vergi vermezlerdi. Türkiye devletlerin muvafakatini almadan yabancılara bir vergi tarh edemezdi. Ecnebinerden alınan gümrük resmi hiç mesabesinde idi. Böylece dış ticaret yabancıların eline geçmişti. Kapitülasyonlarla yabancı devletlere verilen imtiyaz ve muafiyetler birbirinin aynı idi. Hepsinde en ziyade müsaadeye mazhar devlet kaydı mevcuttu. Böylece bir devletin teb’asına yapılacak istisnai muameleden diğer devletin teb’aları da otomatik olarak istifade edebileceklerdi. Bu suretle kapitülasyonların ekonomik ve adli hükümleri yeknesak ve bütün ecnebilere tatbik edilen şümüllü bir takım kaideler haline gelmişti. Hükümet içinde hükümet demek olan ve milli hakimiyetin ve istiklalinin tahdidine sebebiyet veren bu durum, bağımsız ve hür bir devletin vasfı ile kabili telif değildi.

Pellister de Rausas, Kapitülasyonlar adlı eserinde, “Fransa Osmanlı İmparatorluğu devletlerinde kendine hiçbir masrafa mal olmayan ve çok şey getiren geniş bir müstemleke imparatorluğu kurmuştu”¹¹² diyor.

¹¹² Cemil Bilsel’den nakil, Devletler Hukuku, Giriş Cilt I, İstanbul, 1940, s. 130

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Kanuni Sultan Süleyman'ın mağlup ve esir bir Hıristiyan Krala sırf bir dostluk nişanesi olarak verdiği bir imtiyaz, ilk zamanlarda pek hafif ve önemsiz iken yavaş yavaş ağır bir hal almış ve Osmanlı İmparatorluğunu ekonomik ve siyasal bakımdan adeta felce uğratmıştır.

d) Kapitülasyonları Kaldırma Teşebbüsleri

Büyük Reşit Paşa, Osmanlı Devletinin ıslahına giriştiği zaman, kapitülasyonlar ciddi bir engel teşkil etmiş fakat kapitülasyonların siyasi ve adli hükümlerine el sürmek mümkün olamamıştı.

Kırım muharebesini müteakip Paris'te akdedilen Barış Konferansında Türk murahhasları, 1856 Barış andlaşması hükümlerinde yer alacak olan Osmanlıların Avrupa Amme Hukukuna dahil olmaları ve bundan müstefit olmaları şartını ileri sürmüştür ve ancak bu sayede kapitülasyonların kaldırılması mümkün olacağını beyan etmişlerse de, Konferansa kabul ettirmek mümkün olamamıştır.

1877 - 1878 Osmanlı - Rus Harbi de, 1897 Osmanlı - Yunan Harbinde, 1911 - 1912 Osmanlı - İtalyan Harbinde, harbin neticesi kapitülasyonlar, Osmanlı hükümetleri tarafından tek taraflı olarak kaldırılmışlarsa da yeni yapılan barış andlaşmaları ile tekrar yürürlüğe konulmuştur. Birinci Cihan Harbinin başlamasından hemen sonra 9 Eylül 1914 Osmanlı İmparatorluğu, yabancı devlet elçilerine tevdi ettiği bir nota ile kapitülasyonlara

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

son vermiştir. Birinci Cihan Harbi sonucunda imparatorluk toprakları işgal edilerek kapitülasyonlar fiilen yeniden tatbik edildi. Tasdik edilmediği için hukuken muteber sayılmayan Sevr Barış Andlaşması ile kapitülasyonlar tekrar eski hüviyetini kazanmış oldu.

e) Kurtuluş Savaşı ve Kapitülasyonların Kaldırılması

Türk Kurtuluş Savaşının amacı hür ve müstakil Türkiye idi. Kayıtsız şartsız bağımsızlık, tam istiklal Türkiye'nin ideali idi. Kapitülasyonların da kaldırılması ile ancak tam istiklal mümkün olabilirdi.

Lozan Barışının imzalanmasından önce, Gazi Mustafa Kemal Paşa, genç ve muzaffer kumandan, liyakatli devlet adamı olarak Türk istiklaline herhangi bir şekilde gölge düşürecek kapitülasyonları şiddetle reddediyordu :

“Kapitülasyonlar bizim için mevcut değildir ve asla mevcut olmayacaktır. Türkiye'nin istiklali her sahada tamamen ve kamilen tasdik olunmak şartıyla kapılarımız bütün ecnebilere genişçe açık kalacaktır.”¹¹³

“Bizim için kapitülasyonlar mevcut değildir.

Kapitülasyonların hiçbirini tanımıyoruz.”¹¹⁴

Atatürk'ün eşsiz dehası, yorulmaz ve tükenmez enerjisi ve Türk Milletinin emsalsiz fedakarlığı sayesinde

¹¹³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. III, İkinci Baskı, 1961, s. 49

¹¹⁴ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. III, İkinci Baskı, 1961, s. 45

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

de kazanılan İstiklal Zaferi kapitülasyon belasına son vermiştir. Lozan Barış Andlaşmasının 28 inci maddesi ile kapitülasyonlar bütün neticeleri ile ilga edilmiştir. Ancak bu sonucun elde edilmesi kolay olmamış, Birinci Cihan Harbinin galipleri, çeşitli usul ve yollarla kapitülasyonları devam ettirmek istemişlerdir. Buna karşı heyet başkanı İsmet Paşa Lozan Konferansında şöyle haykırmıştır :

“Devletler bilmelidir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türkiye için hakim, müstakil ve mukadderatına sahip milletlerin haiz buldukları hakların aynına malik olmağı, şiddetle iltizam eylemektedir.”¹¹⁵

Kapitülasyonlar, Lozan Konferansının en çetin bir meselesi olmuş, bir intikal devresi kabulü ve yeni teklifler Lozan Konferansını çıkmaza sokmuştur. Başka ad ve sıfat altında devletin hakimiyetine kısıtlamalar koyan, İtilaf Devletlerinin teklifinin bir ultiमतom mahiyetinde kabul ve barış andlaşmasının imzasının ancak bu şartlarla mümkün olacağıının bildirilmesi üzerine İsmet Paşa müzakerelerin başlangıcında ifade ettiği üzere eşitlik şartları altında müzakere prensibini şart koşmuş olduğundan, bu gibi davranışlara kulak asmamış, haklı Türk tezini dünya kamuoyuna duyurmuştur.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, devlet hakkındaki muasır telakkiye ve kezalik amme hukuku prensiplerine doğrudan doğruya aykırı olan kapitulas-

---

¹¹⁵ M. Cemil, Lozan, C II, İstanbul, 1933, s. 82

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

yonların tekrar teessüsüne hiçbir veçhile muvafakat edemez. Zaten diğer Avrupa devletlerinin hiçbirinde de hatta Yunanistan ve sair Balkan devletlerinde dahi böyle bir usul mevcut değildir.

Türkiye Hükümeti hakikatte kapitülasyon mahiyetinde olacak diğer bir usul kabul eyleyemez.”¹¹⁶

İtilaf Devletleri, özellikle Lord Curzon, ultimatom şeklindeki hareketi ile, konferansı kesme tehditleri ile, Türk heyetini korkutacaklarını ve yine dikte edilmiş mahiyette bir andlaşma imza ettireceklerini zan ve ümit etmişlerdi. Konferans, İsmet Paşa'nın hayır cevabı ile 4 Şubat 1923'de kesildi. 23 Nisan 1923'de başlayan konferansın ikinci safhasında İtilaf Devletleri, Türk azmi karşısında daha çok anlayış gösterdiler. Andlaşma, kapitülasyonların bütün neticeleri ile birlikte ilgasını öngören hükümlerin kabul edilmesi ile 24 Temmuz 1923'te imzalanmıştır.

f) Kapitülasyonları Kaldırmanın Sonuçları

Kapitülasyonların kaldırılması ile yeni Türkiye, hür ve müstakil olarak doğdu, yabancı devletler tarafından böylece tanındı. Eşit muamele ve haklara erişerek andlaşma imza edildi.

Kapitülasyonları kaldırmanın siyasi ve iktisadi alanda müspet sonuçları elde edilmiş ve milletlerarası münasebetlerde Türkiye'nin prestijini artırmıştır. Kapitü-

¹¹⁶ M. Cemil, Lozan, C II, İstanbul, op. Cilt, s. 82

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

lasyonların kaldırılması ile devlet kendi evinin hakimi olmuş, millet kendi kaderini çizebilmek hakkına kavuşmuştur. Milletlerarası münasebetlerde haysiyetimizle yaşar hale gelinmiştir. Türkiye yabancı devletlerin masrafsızca bir sömürge imparatorluğu olmaktan kurtulmuştur. Memleketin sahibi ve hakim unsuru olan Türkler, yabancı imtiyazlarından kurtularak, her türlü iktisadi ve ticari sahalarda faaliyet gösteren unsurlar olmuşlardır. Milli sanayi ve milli bankalar kurulmuş, gelir artmıştır. Kendi toprağından milli geliri yabancılar tarafından sülük gibi emilen Türkler artık yüzyıllar devam eden bu beladan kurtulmuşlar, milli gelirini bizzat kendisi işletir ve fayda sağlar hale getirmişlerdir. Kapitülasyonların kaldırılması, aynı zamanda bizi hukuk reformuna, hukukun laikleştirilmesine de götürmüştür. Müesseselerimizi modernleştirmek zorunda bırakılmıştır.

5. Lozan Barış Andlaşmasının Önemi

Lozan Barış Andlaşması, Türk İstiklal Savaşının sağladığı, Türk milletinin hayati haklarını ve emellerini gerçekleştirdiği bir eserdir. Lozan aynı zamanda, Orta Doğu'nun en önemli bir bölgesinde devamlı bir barış ve güvenliği kurmak ve devam ettirmekle dünya barışına da hizmet etmiştir.

Ancak bu sonuç kolay sağlanamamıştır.

Amerikalı diplomat J. Grew, Lozan'da karşılaşılan güçlükleri şöyle dile getirmektedir :

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

“Türk delegasyonu burada gerçekten güç durumda; bir yandan Ankara Millet Meclisi diplomatik zaferler kazanılmasını ve milli gururun tatmin edilmesini ısrarla istiyor; fakat beri yandan buradaki muhasım taraflar onları mahvedici usullerle ezmeye çalışıyorlar”¹¹⁷.

Dokuz aylık çetin mücadele bütün hızıyla devam ediyordu. J. Grew’ın açıklamasına göre konferansın son toplantılarında, “İsmet Paşa’ya ecel terleri döktürüyorlardı. Gözlerinin altında derin halkalar belirmiş, saçları dimdik olmuş, tüm gücü tükenmişti, fakat bütün saldırılara rağmen ayakta durma ve karşı koymaya devam ediyordu. Anlaşıldı ki Müttefikler son bir hücumdan sonra silahlarını bırakmışlardı.

Ertesi sabah Paşa’yı gördüm, on yıl yaşlanmış görünüyordu, fakat mücadelemizde zafer kazanmıştık.”¹¹⁸

Lozan, yoksulluğun, mahrumiyetin, hatta ölümün yenemediği Türk azmi karşısında eski Yunan Hariciye Nazırı G. Streict’in ifadesiyle: “Bütün devletlerin boyun eğmelerini hüccetleyen bir vesikadır.”¹¹⁹

Şerefli bir mücadelenin sonunda Lozan’da hukuki ve siyasi yönden başarıya ulaşan Türk davası karşısında, İngiliz diplomatı Lloyd George, “Lozan, İngiltere’nin bu vakte kadar akteddiği muahedelerin en alçaltıcısıdır.” demişti.¹²⁰

¹¹⁷ J. Grew, Atatürk ve İnönü (Bir Amerikan Elçisinin Hatıraları), (Çeviren: Muzaffer Aikin), İstanbul, 1966, s. 13

¹¹⁸ Aynı eser, s. 56

¹¹⁹ Yavuz Abadan, Lozan’ın Hususiyetleri, a.g.e., s. 402

¹²⁰ Aynı Eser, s. 413

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Türkiye Lozan'da genel olarak, Misak-ı Milliye gerçekleştirilmiştir. İsmet Paşa, andlaşmayı Büyük Millet Meclisine sunarken söylediği nutukta Lozan'dan getirdiği Türkiye'yi şöyle tarif etmişti:

“Mütecanis, yeknesak (birlik ve bütünlük içinde) bir vatan, bunun dahilinde (içinde) harice (dışa) karşı gayritabii kuyuttan (olağanüstü sınırlamalardan) ve hükümet içinde hükümet ifade eden dahili imtiyazattan (ayrıcılıklardan) müberra (aklanmış) bir vaziyet; gayritabii (olağanüstü) mükellefatı maliyeden (mali yükümlülüklerden) azada (kurtulmuş) bir hal, hakkı müdafası mutlak, menabii mebzul (kaynakları bol) ve serbest bir vatan. Bu vatanın adı Türkiye'dir. O Türkiye'yi bu muahedenameler ifade ve tavih etmektedir.”¹²¹

İsmet İnönü aynı konuşmasında gerek harp ve gerekse barış müzakereleri görüşmelerinde, kaderin şevki ile ağır sorumluluk altında bulunduğunu ifade ettikten sonra memleketin hayati yararlarına ait, düşman ve siyasi hasımlar karşısında, karar vermek durumunda bulunduğunu dile getirerek; “bu kadar sorumlulukları korkusuzca almak için ve bunların içinde en büyük güçlükler karşısında dahi hedefe karşı yürümek için malik olduğum kuvvet menbai, bilhassa Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır. Arkadaşlar! Yalnız şahsi bir minnet ve şükran ifade etmek için söylemiyorum; vazife ve iş noktai nazardan (görüş açısından) bir hakikati ifade temek için söylüyorum” şeklinde

¹²¹ Ahmet Şükrü Somer, Türk Diplomasisi, Yeni Türkiye, İstanbul, 1959, s. 79

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

konusmuş ve açıklamalarına devamla, “Olağanüstü karışık, dolaşık, bulutlarla örtülü bir muhit içersinde, yol gösterecek bir görüş doğruluğu lazımdır. Bu doğru görüşü gerek muharebe hayatında ve gerek barış hayatında bize gösteren, Mustafa Kemal Paşa olmuştur. Aldığım vazifelerde muvaffakiyet sağlandı ise, gerek harpte gerek sulhta başlıca amil olarak Mustafa Kemal Paşa’yı millet huzurunda ifade ediyorum.”¹²²

Türk Devrimini yakından izleyen Dr. Stephan Rornart, Kurtuluş Savaşını hukuki ve siyasi zafere ulaştıran Lozan Barışını şöyle ifade etmektedir :

“Lozan Muahedesi, Büyük harbin dikte edilmemiş, müzakere edilmiş ilk sulhu idi. Bu sulh, aynı zamanda, hem silahın hem siyasetin zaferi idi. Lozan’da temsil edilen on iki devletin menfaat çatışmaları ortasında, Ruhr işgalinin kargaşalıkları ortasında, petrol mücadelelerinin, milyonlarla oynayan cihan maliyeciliğinin cihan hakimiyet politikaları ortasında kazanılmıştı. Önceden çizilmiş hattan sapmayarak, kademe kademe, merhale merhale tam dokuz aylık bir çekişmeden sonra ..... Bu zafer, hemen hemen, bütün dünyanın elinden kopara kopara alınmıştı. Sevr’den hiçbir şey kalmamıştı. Osmanlı devrinin, küçük düşüren, yüz kızartan, bütün hatıraları silinmiş kazanmıştı.

Kapitülasyonlar, kontroller, nüfus muntıkaları, mali komiserler ..... Bütün bunlar artık fena bir rüyanın ağır

¹²² Bugünkü dile aktarılmış şekli ile Bk. Hamza Eroğlu, Şerefli Bir Tarih Lozan, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. I, sayı 3, s. 810-811, Esas metin için Bk. M.Cemil (Bilsel), Lozan, C. II, 1933, s. 534

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

kabusları idi, geçmişlerdi. Asırların hesabı görülmüş; temizlenmişti. Bundan böyle, milli politika ve ekonomisinde ne had, ne şart, ne de herhangi bir kayıt tanıyan müstakil, yeni, tam bir Türk Devleti, yaşanan bir varlık, gözle görünen, elle tutulan bir gerçeklik olmuştur.”¹²³

Norbert Von Bischoff, “Mudanya’da 11 Ekim 1922’de mütarekenin imzalanmasından sonra Türk Kurtuluş Harbinin bütün gayelerine erişerek şanlı bir şekilde sona erdiği” belirttiğinden sonra, geriye kalan mesele- nin “Türk silahlarının zaferini milletlerarası hukuk bakımından kütüğe geçirmektir” diyerek bu vazifeyi Lausanne (Lozan) barış delegasyonu başkanı olarak İsmet Paşa’nın aldığını açıklıyor ve devamla “Önder, Ordu ve Millet tarafından Anadolu’da yaratılan eser ile karşılaş- tırınca, Lausanne, ufak gözükebilir. Fakat delegasyon Başkanının zekasını ve sınırlarını çok ağır bir imtihana çekmiş olan bu müzakereler, Mustafa Kemal’in organizasyon ve askerlik bakımından yarattığı eserin yanına konmaya layık diplomatik bir başarıdır.”¹²⁴

Benoist-Mechin’e göre, “Lozan Konferansı, Türkiye için büyük bir diplomatik zaferi temsil etmektedir. İsmet Paşa milletlerarası planda, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının neden dört yıl süre ile savaşmış olmalarının sebebini bu vesika ile teyit etmiş oldu.”¹²⁵

¹²³ Dr. Stephan Ronart, Bugünkü Türkiye, (Çeviri : Dr. B. T. Şaman), İstanbul, 1937, s. 95-96

¹²⁴ Norbert Von Bischoff, Ankara Türkiye’deki Yeni Oluşun İzahı, (Almanca’dan çeviren : Burhan Belge), Ankara, 1936, s. 149, s. 149-150

¹²⁵ Benoist-Mechin, Le Loup et Le Leopard Mustapha Kemal ou La Mort d’un Empire, Paris, 1960, s. 307

Prof. Dr. Hamza Eroğlu

1922 yılında Adana'da doğmuştur. Mütevazı bir ailenin en büyük çocuğudur.

Hamza Eroğlu, ilk, orta ve lise eğitimini Adana'da yapmıştır. Tarihi bir eğitim kuruluşu olan Adana Erkek Lisesinin, güçlü eğitim kadrosu Hamza Eroğlu'nun üzerinde çok etkili olmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur.

1949 yılında İsviçre'nin Neuchatel Üniversitesinde, Milletlerarası Hukuk alanındaki doktora tezi ile yurda dönen Eroğlu, 1950 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde asistan olarak vazife yapmıştır. Askerlik hizmetinin ardından 1956'da Doçent olmuştur.

1957 yılında C.H.P Adana Milletvekili seçilen Eroğlu, 27 Mayıs 1960 devrimine kadar T.B.M.M'de yasama görevini üstlemiştir.

Eroğlu, 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra kurulan Temsilciler Meclisinde (Kurucu Meclis), C.H.P'nin kontenjanından üye seçilmiştir. Bir yıl gibi kısa süre ömürlü olan, Temsilciler Meclisinin en önemli görevi, çağın gereklerine cevap veren yeni bir anayasa hazırlamak olmuştur. Eroğlu'nun C.H.P'de son görevi Yüksek Haysiyet Divanı üyeliği olmuştur.

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Temsilciler Meclisi'nin görevinin sona ermesi ile Eroğlu, aktif politikadan uzak kalarak, akademik kariyerine, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinde öğretim üyesi olarak devam etmiştir. 1966 yılında Profesör olan Eroğlu, 1971 - 1973 yıllarında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Başkanlığı görevini üstlenmiştir.

12 Eylül 1980 Harekatından sonra kurulan Danışma Meclisine de Ankara'dan üye seçilmiştir.

Atatürk'ün doğumunun 100. yılında kurulan Atatürk'ün Doğumunun 100. yılı Kutlama Milli Komisyonunda da üye olarak görev yapmıştır. Eroğlu, Danışma Meclisi'nin görevinin sonuçlanması ile tekrar akademik çalışmalarına devam etmiştir.

Eroğlu'nun son görevi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun üst kuruluşu olan Yüksek Kurulda üye olarak vazife almak olmuştur.

Şu anda emekli olan H. Eroğlu çalışmalarına özellikle evinde kurduğu kütüphanesinde devam etmektedir.

Asya ve Kuzey Afrika çalışmaları milletlerarası kongresinin (Icanas 38 Ankara 2007) toplantısı vesilesiyle, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Prof. Dr. Hamza Eroğlu'nun da yer aldığı, oniki bilim adamına, "Bilgi Semamızın 12 Burcu ", ünvanı ile her bir adaya bilimsel nitelikli ödöl vermiştir.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

Ayrıca Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 30.09.2009 tarihinde Atatürk ve Cumhuriyet Tarihi konularında yaptığı çalışmalar nedeniyle “Atatürk Araştırma Merkezi” “Hizmet Ödülü” vermiştir.

Prof. Dr. Hamza Eroğlu'nun Önemli Yayınları

1. La Representation Internationale En Vue Proteger Les Interets des Belligerants, Doktora tezi, Neuchatel, 1949, 160 s.
2. Gerçek Yönüyle Atatürkçülük (Türk Devriminin Temel Prensipleri ve Cumhuriyet Rejimi), Kardeş Matbaası, 1965, Ankara, 221 s.
3. Türk Devrim Tarihi, Kardeş Matbaası, Ankara 1967, 304 s., Eserinin 5. Baskısı 455 s. Olarak 1977' de basılmıştır. Her baskı yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir.
4. Atatürkçülük El Kitabı, Ankara, Olgaç Matbaası, 1981, 299 s. (Atatürk'ün Doğumunun 100. yılı onuruna çıkarılmıştır.)
5. Atatürk ve Devletçilik, Ankara, 1981, Olgaç Matbaası, 215 s. (Atatürk'ün Doğumunun 100. yılı onuruna çıkarılmıştır.)

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

6. Türk İnkılap Tarihi, İstanbul, 1982, Milli Eğitim Basımevi, Birinci basılan 559 s., Kitabın ikinci basılışı eser yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir., Ankara, 1990, Savaş yayınevi, 587 s.
7. Atatürk ve Milli Egemenlik, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, 85 s., Eserin ikinci baskısı, Ankara, 1998, 85 s., Aynı eser Almaca'ya çevrilmiştir. (Çeviren : Kürşat M. Özhan)
8. Atatürk ve Cumhuriyet, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, 110 s., Eserin ikinci baskısı, Ankara, 1998, 165 s.
9. Atatürk ve Milliyetçilik, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1992, 103 s.
10. İdare Hukuku, Genel Esaslar, İdari Teşkilat ve İdarenin Denetlenmesi, Beşinci Baskı, Ankara, 1985, 516 s.
11. Devletler Umumi Hukuku, Ankara, 1979, Kalite Matbaası, 313 s, İkinci Baskı Ankara, 1984, Olgaç Matbaası, 303 s., üçüncü baskı Adem Yayıncılık, Ankara, 1981, 308 s.
12. Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekatı, Ankara, 1975, Emel Matbaacılık, 320 s.
13. Kıbrıs Türk Federe Devleti, Kuruluşu, Anayasası ve Bağımsızlığı, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1976, 261 s.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN BİR TEMEL İLKESİ

14. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler, Ankara Ticaret Odası, Ankara, 2003, 79 s.
15. Atatürk Hayatı ve Üstün Kişiliği, Ankara, 2008, savaş yayınevi, 384 s.

